

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародних економічних відносин»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої
освіти
на тему:
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО
СПВРОБІТНИЦТВА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-21
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
_____ Тищенко О.А.
« ____ » _____ 2025 р.

Керівник роботи
д.е.н., професор
_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

Рецензент д-р екон. н., професор.
_____ Леся ПЕТКОВА

Центральноукраїнський національний технічний університет
 Факультет економічний
 Кафедра Міжнародних економічних відносин
 Рівень вищої освіти Бакалавр
 Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
 Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
 Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
 _____ Іван МИЦЕНКО
 « ____ » _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Тищенко Олександра Андрійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

Розвиток українсько-польського економічного співробітництва: виклики та можливості

2. Керівник роботи

Миценко Іван Михайлович д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою дослідження є визначенні перспектив подальшого розвитку економічної взаємодії між Україною та Польщею.

Завдання: дослідити теоретичні основи економічної політики Європейського Союзу та існуючі моделі міжнародного економічного співробітництва; проаналізувати ключові напрями зовнішньоекономічної політики Республіки Польща; систематизувати основні етапи розвитку українсько-польських економічних взаємин; окреслити провідні геополітичні чинники, що впливають на співпрацю між Україною та Польщею; виявити структурні зміни у двосторонній торгівлі, спричинені повномасштабною війною в Україні; проаналізувати актуальні проблеми, що перешкоджають інвестиційній взаємодії між двома країнами; обґрунтувати стратегічні вектори розширення економічного партнерства між Україною та Польщею; визначити ефективні інструменти мінімізації ризиків і загроз у сфері двосторонньої торгівлі в контексті євроінтеграції України.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	проф. Миценко І.М.		
Розділ 2	проф. Миценко І.М.		
Розділ 3	проф. Миценко І.М.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	01.01.2025-09.01.2025	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	10.01.2025-24.01.2025	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	25.01.2025-02.02.2025	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	02.02.2025-28.03.2025	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.03.2025-25.03.2025	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	26.03.2025-20.04.2025	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	21.04.2025-20.05.2025	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	21.05.2025-08.06.2025	
9	Перевірка на плагіат	09.06.2025-14.06.2025	
10	Отримання відгуку наукового керівника	15.06.2025-18.06.2025	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.2025-24.06.2025	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис керівника

_____
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис здобувача

_____

Анотація

Розвиток українсько-польського економічного співробітництва: виклики та можливості. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини». – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2025.

У дослідженні розглянуто основи економічної політики Європейського Союзу та проаналізовано моделі зовнішньоекономічного співробітництва. Особливу увагу приділено ключовим напрямкам зовнішньоекономічної політики Польщі. Узагальнено етапи розвитку українсько-польських відносин. Визначено основні геополітичні чинники, що впливають на співпрацю між Україною та Польщею. Описано трансформації у структурі двосторонньої торгівлі в контексті повномасштабної війни в Україні та виявлено основні проблеми інвестиційного партнерства між двома країнами. Запропоновано стратегічні шляхи посилення економічної взаємодії між Україною та Польщею, а також окреслено інструменти мінімізації ризиків і загроз для розвитку двосторонньої торгівлі в умовах євроінтеграційного курсу України.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, українсько-польське співробітництво, двостороння торгівля, стратегічне партнерство

Annotation

Development of Ukrainian-Polish Economic Cooperation: Challenges and Opportunities. – Manuscript.

Qualification thesis for the first (bachelor) level of higher education in the specialty 292 "International Economic Relations" of the educational and professional program "International Economic Relations" – Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine – Kropyvnytskyi, 2025.

The study explores the foundations of the European Union's economic policy and examines models of foreign economic cooperation. Special attention is given to the key directions of Poland's foreign economic policy. The stages of development in Ukrainian-Polish relations are summarized. The main geopolitical factors influencing cooperation between Ukraine and Poland are identified. Changes in the structure of bilateral trade in the context of the full-scale war in Ukraine are described, along with the major issues in investment partnership between the two countries. Strategic approaches to strengthening economic interaction between Ukraine and Poland are proposed, and tools for mitigating risks and threats to bilateral trade development amid Ukraine's European integration are outlined.

Keywords: investment activity, Ukrainian-Polish cooperation, bilateral trade, strategic partnership.

Зміст

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ІЗ ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ.....	9
1.1. Засади економічної політики ЄС та форми його зовнішньоекономічного співробітництва	9
1.2. Ключові вектори зовнішньоекономічної політики Польщі	14
1.3. Українсько-польське співробітництво: етапи становлення	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	27
2.1. Вплив геополітичних факторів на розвиток співпраці між Україною та Польщею	27
2.2. Вплив війни в Україні на двосторонні торговельні відносини	32
2.3. Актуальні питання інвестиційного партнерства України й Польщі....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	45
3.1. Пріоритетні напрями інтеграції економік України й Польщі	45
3.2. Механізми мінімізації ризиків і загроз для двосторонньої торгівлі в контексті євроінтеграції України.....	50
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Налагодження співпраці між Україною та Польщею стало можливим завдяки геополітичним трансформаціям, що відбулися в Європі за останні десятиріччя. Відносини між двома країнами еволюціонували від добросусідських до глибокої політичної, економічної, наукової й культурної взаємодії, яка поступово набуває характеру стратегічного партнерства. Основою цього партнерства стали історичні зв'язки, а також спільні географічні, культурні й демографічні чинники, які сприяли зближенню українського та польського народів упродовж тривалого часу. Водночас історія відносин між Україною та Польщею є багатогранною й непростю: вона включає як приклади спільної боротьби та добросусідства, так і складні, трагічні періоди, що залишаються предметом наукових і політичних дискусій.

Після вступу Польщі до Європейського Союзу у 2004 році її зовнішньоторговельна політика здійснюється відповідно до норм спільної політики ЄС. У цьому контексті важливим кроком для розвитку українсько-польського торговельного партнерства стало підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, а також запровадження глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі. Попри повномасштабну військову агресію Росії, торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею активізувалося, що сприяло зростанню товарообігу, хоча його структура суттєво змінилася.

Разом із тим, виникли нові виклики. Скасування обмежень на імпорту українських товарів до ЄС та запровадження так званого «транспортного безвізу» викликали невдоволення серед польських перевізників і фермерів. Це спричинило блокування логістичних маршрутів на кордоні, що в умовах воєнного стану створює додаткові ризики як для подальшого розвитку двосторонніх відносин, так і для економік обох країн.

У зв'язку з цим на особливу увагу заслуговує аналіз ключових умов, результатів та викликів українсько-польської торгівлі й інвестиційної співпраці, а також визначення пріоритетних напрямів її подальшого розвитку.

Метою дослідження є визначенні перспектив подальшого розвитку економічної взаємодії між Україною та Польщею.

Відповідно до мети визначені наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні основи економічної політики Європейського Союзу та існуючі моделі міжнародного економічного співробітництва;
- проаналізувати ключові напрями зовнішньоекономічної політики Республіки Польща;
- систематизувати основні етапи розвитку українсько-польських економічних взаємин;
- окреслити провідні геополітичні чинники, що впливають на співпрацю між Україною та Польщею;
- виявити структурні зміни у двосторонній торгівлі, спричинені повномасштабною війною в Україні;
- проаналізувати актуальні проблеми, що перешкоджають інвестиційній взаємодії між двома країнами;
- обґрунтувати стратегічні вектори розширення економічного партнерства між Україною та Польщею;
- визначити ефективні інструменти мінімізації ризиків і загроз у сфері двосторонньої торгівлі в контексті євроінтеграції України.

Об'єктом дослідження виступає економічне співробітництво між Україною та Польщею.

Предмет дослідження – це визначення перспективних напрямів розвитку двосторонньої економічної взаємодії між Україною та Польщею.

Методологічну основу дослідження становлять ключові положення теорії міжнародної торгівлі, європейської інтеграції та міжнародних економічних відносин. У процесі дослідження були застосовані такі методи:

- аналіз і синтез – для дослідження умов та поточного стану торговельної взаємодії між Україною та Польщею в контексті активізації євроінтеграційних процесів;

- індукція та дедукція – для узагальнення специфіки формування торговельних відносин ЄС з третіми країнами, а також для обґрунтування перспектив розвитку українсько-польської економічної співпраці;
- динамічний та графічний аналіз – для вивчення змін основних показників торговельно-інвестиційної взаємодії двох країн;
- структурний аналіз – для виявлення змін у товарній структурі двосторонньої торгівлі та оцінки напрямів польських прямих інвестицій в економіку України.

Інформаційною базою дослідження слугували: наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань торговельно-інвестиційного співробітництва, аналітичні й статистичні матеріали Світової організації торгівлі та Світового банку, офіційна статистика зовнішньої торгівлі України та Польщі, оприлюднена Державною службою статистики України й Головним статистичним управлінням Польщі, а також дані Національного банку України щодо обсягів польських прямих інвестицій в українську економіку та публікації з офіційних джерел у відкритому доступі.

Зміст роботи викладений на 66 сторінках. Робота містить 4 таблиці та 3 рисунки. Список використаної літератури налічує 56 позицій та міститься на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ІЗ ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ

1.1. Засади економічної політики ЄС та форми його зовнішньоекономічного співробітництва

Засадничим принципом формування Європейського Союзу стала економічна інтеграція, що зумовила суттєвий та чітко визначений вплив ЄС, передусім Європейської комісії, на економічну політику держав-членів. Економічна політика Союзу передбачає координацію національних стратегій шляхом довгострокового планування, зокрема через десятирічні програми, директиви та рекомендації щодо реформ. В умовах глобальних викликів, серед яких — наслідки пандемії Covid-19, повномасштабне вторгнення Росії в Україну, необхідність цифрової трансформації, структурних змін та реагування на кліматичні загрози — спільна економічна політика ЄС набуває дедалі більшої ваги [1].

Тісний взаємозв'язок між політичними й економічними процесами зумовлює вплив політичних рішень на економічні процеси та навпаки — економічні тенденції визначають політичні пріоритети. За умов розмаїття національних інтересів основне завдання економічної політики полягає у досягненні балансу між приватними інтересами, суспільним добробутом і соціально-політичними цілями. Економічна політика ЄС охоплює широке коло сфер — від зайнятості та соціального захисту до інфраструктурного розвитку, туризму, захисту прав споживачів і промислової політики [2].

Водночас підходи до розуміння сутності, цілей та інструментів економічної політики у межах ЄС залишаються різними серед країн-членів. Попри ініціативи щодо створення «Європейського економічного союзу для конвергенції, процвітання та соціальної згуртованості» [3], у 2017 році Єврокомісія визнала, що загальноєвропейська економічна політика досі поступається національним стратегіям, зокрема в рамках єврозони [4].

Процес формування економічної політики в межах ЄС може залишатися прерогативою національних урядів або частково передаватися на

наднаціональний рівень. Відповідно, реалізація спільної політики обмежується розподілом повноважень між європейськими інституціями та країнами-членами. Зокрема, ЄС не володіє повноцінним контролем над податковою політикою, що ускладнює його вплив на ціноутворення на внутрішньому ринку. Повноваження Союзу в галузі непрямого оподаткування зосереджені переважно на запобіганні порушенням конкуренції та дискримінації. Попри тривалі дискусії щодо уніфікації системи прямих податків, зокрема корпоративного, спільного консенсусу досі не досягнуто [5].

Від початку інтеграційного процесу пріоритетом для ЄС було створення єдиного ринку товарів, послуг, капіталу й робочої сили, а також митного союзу. Ці завдання реалізовувалися через гармонізацію національного законодавства та стандартизацію. Процес гармонізації охоплює як технічні стандарти, так і правові механізми захисту учасників ринку — у сфері трудових відносин і прав споживачів. У зв'язку зі значними адміністративними складнощами, наприкінці 1980-х років було впроваджено принцип взаємного визнання, який став основою для реалізації програми внутрішнього ринку ЄС і положень Єдиного європейського акту [6].

Стійке функціонування єдиного економічного простору можливе лише за умови усунення антиконкурентної поведінки з боку як приватних компаній, так і органів державної влади. Європейська комісія, діючи як наднаціональний регулятор, незалежно від інтересів окремих держав, здійснює антимонопольне регулювання. Вона контролює дотримання норм первинного права ЄС у сферах заборони картельних змов, запобігання зловживанню домінуючим становищем, погодження концентрацій підприємств, а також у сфері державної допомоги й публічних закупівель [7].

Основний акцент у застосуванні економічних інструментів ЄС робиться на координацію політики держав-членів. В межах спільно узгоджених стратегічних документів визначаються економічні пріоритети, адаптуються регуляторні норми та здійснюється контроль за дотриманням принципів конкуренції на внутрішньому ринку [8].

Завдяки потужності внутрішнього ринку Європейський Союз має можливість поширювати свої регуляторні норми на глобальному рівні. Через активну конкурентну політику формується система міжнародних стандартів, що виходить за межі Союзу, утворюючи так званий «брюссельський ефект». Це дозволяє ЄС задавати вектор розвитку у сферах захисту прав споживачів і працівників, екологічної політики, соціального захисту та регулювання ринку праці. Водночас ефективність такого глобального впливу безпосередньо залежить від спроможності ЄС швидко та рішуче реагувати на спроби обходу його правил як з боку зовнішніх суб'єктів, так і з боку внутрішніх гравців [9].

Країни-члени Європейського Союзу отримують значні переваги від участі у внутрішньому ринку та Митному союзі, які проявляються у двох ключових аспектах: по-перше, у вигодах від зовнішньої торгівлі з третіми країнами, по-друге — у позитивному впливі інтеграції на національні економіки. З одного боку, спільний ринок підвищує зовнішню економічну стійкість країн-членів і зміцнює їхні позиції в умовах глобальної конкуренції. З іншого — численні емпіричні дослідження доводять істотне зростання внутрішньої торгівлі в межах ЄС, особливо після розширення у 2004 році, коли до Союзу приєдналися вісім держав Центральної та Східної Європи [10]. За оцінками Європейської комісії, щорічна економічна вигода від функціонування внутрішнього ринку для 27 країн ЄС становить близько 6% їхнього валового національного доходу, що відповідає приблизно 923,6 млрд євро [11]. Попри нерівномірність розподілу вигод між державами та регіонами, загальний ефект інтеграції є позитивним для всіх країн-членів [8].

Єдина економічна політика ЄС та регуляторні інструменти, що забезпечують дотримання конкурентних засад функціонування внутрішнього ринку, мають суттєвий вплив і на відносини з третіми країнами. Існування тарифних і нетарифних бар'єрів обмежує доступ іноземних товарів до ринку ЄС. Водночас, спроби їх скасування або пом'якшення на користь окремих партнерів можуть викликати супротив з боку держав-членів, незацікавлених у посиленні конкуренції на національному ринку. Це призводить до виникнення

суперечностей у трикутнику «країни-члени – Єврокомісія – треті країни» внаслідок розбіжностей між спільною зовнішньою політикою та національними економічними інтересами.

В таких умовах актуалізується необхідність вивчення сутності зовнішньоекономічної політики ЄС та аналізу моделей її реалізації відповідно до визначених пріоритетів і стратегічних цілей. Як самостійний актор глобального економічного простору, Європейський Союз прагне чітко окреслювати свої інтереси й адаптувати зовнішньоекономічну політику до нових викликів. Його нормативна база (*acquis communautaire*) визначає загальні засади взаємодії з третіми країнами, більшість з яких носять ідеологічний характер. Проте сучасна міжнародна ситуація дедалі більше стимулює перехід до реалістичної парадигми, що вимагає переосмислення усталених підходів до міжнародних економічних відносин, у тому числі в межах ЄС.

У відповідь на глобальні виклики Європейський Союз поступово змінює пріоритети зовнішньої політики, віддаючи перевагу прагматизму. Сьогодні основу відносин із третіми країнами становлять економічні інтереси, а не лише ідеологічні міркування.

Варто зазначити, що термін «зовнішньоекономічна політика» рідко вживається в офіційних документах і наукових колах ЄС. Це поняття зазвичай асоціюється з реалістичним підходом, що суперечить поширеним у ЄС ліберальним концепціям, які надають перевагу співпраці, а не захисту національних інтересів. Натомість у лексиконі ЄС використовується ширше поняття «зовнішні відносини», яке охоплює торговельну політику, політику безпеки та співробітництво з країнами, що розвиваються.

Згідно з дослідженням А. Молдована [12], ЄС класифікує треті країни залежно від рівня інтересу та стратегічної важливості, поділяючи їх на такі категорії:

- держави-кандидати на вступ (наприклад, Чорногорія, Албанія, Північна Македонія);
- стратегічні партнери (США, Канада);

- основні економічні партнери (Китай, Японія);
- країни, що беруть участь у внутрішньому ринку або Митному союзі без повноцінного членства (Швейцарія, Норвегія, Туреччина тощо);
- сусідні держави, важливі з точки зору безпеки (країни Європейської політики сусідства);
- постачальники енергоресурсів (Росія, Азербайджан);
- інші держави світу.

Прагнення до розширення співпраці з третіми країнами виглядає цілком логічним, зважаючи на їхню кількість (понад 200) і відмінності у рівні демократичного розвитку. Моделі зовнішньої політики ЄС охоплюють як політику розширення, так і політику сусідства, у межах яких третім країнам пропонуються різні формати партнерства — від участі у спільному ринку чи митному союзі до створення зон вільної торгівлі.

Аналізуючи різні моделі взаємодії Європейського Союзу з третіми країнами, можна виокремити шість основних форматів співпраці (табл. 1).

Таблиця 1

Моделі зовнішньоекономічного співробітництва ЄС з третіми країнами

Модель співробітництва	Характеристика	Приклади країн
Угода про асоціацію (УА)	Поглиблене співробітництво, включає політичний діалог, зону вільної торгівлі, реформи	Україна, Грузія, Молдова
Європейська економічна зона (ЄЕЗ)	Повний доступ до внутрішнього ринку ЄС без членства; дотримання правил ЄС	Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн
Митний союз	Спільна митна політика, без мит між сторонами, єдиний зовнішній тариф	Туреччина (частково)
Угода про вільну торгівлю (ЗВТ)	Зниження або скасування мит на товари, обмежене регулювання ринку послуг	Канада (СЕТА), Південна Корея
Політика сусідства / ENP	Рамкове співробітництво без повної інтеграції, підтримка реформ, макрофінансова допомога	Алжир, Єгипет, Йорданія
Рамкові угоди про співпрацю / Партнерство	Загальне регулювання відносин у торгівлі, інвестиціях, праві, культурі	Індія, Китай, Бразилія
Односторонні преференції	Пільги на доступ до ринку ЄС для країн, що розвиваються	Країни Африки, Карибського басейну (GSP)
Поглиблені угоди про партнерство (глобальні)	Включають торгівлю, енергетику, транспорт, права людини	Японія, Мексика (нові угоди)

Джерело: складено автором

Таким чином, Європейський Союз виступає активним учасником міжнародних відносин, однак його інституційні спроможності щодо реалізації зовнішньоекономічних цілей залишаються частково обмеженими. Попри те, що Лісабонський договір надав ЄС додаткові правові та політичні механізми у сфері зовнішньої політики, вони виявляються недостатніми для повноцінного реагування на актуальні геополітичні виклики. Союз підтримує партнерські відносини з широким колом країн, адаптуючи умови співпраці відповідно до політичної та стратегічної значущості партнерів. Водночас у межах офіційних форматів — таких як Європейська політика сусідства, а також східний і середземноморський вектори — використовується стандартизований набір інструментів, що не завжди враховує специфіку окремих держав. Такий підхід нерідко призводить до зниження рівня довіри або навіть до згортання співпраці. Надмірна схильність ЄС до втручання у внутрішньополітичні процеси партнерів, зокрема у питання демократизації, може ускладнювати розвиток економічних зв'язків і гальмувати реалізацію взаємовигідних проєктів.

1.2. Ключові вектори зовнішньоекономічної політики Польщі

У другому десятилітті XXI століття глобальна політична ситуація стала менш стабільною та прогнозованою. Світовий порядок, що сформувався після завершення Холодної війни — за умов домінування західних демократій і повернення країн Центральної Європи до демократичного простору — поступово руйнується під впливом глибокої системної кризи, яка охопила західні держави. До ключових чинників цієї кризи належить брак ефективної відповіді на ревізійністську політику Російської Федерації, що активно проявляється з 2007–2008 років, а також серія серйозних економічних потрясінь, зокрема боргова криза в євронзоні та пандемія COVID-19, наслідки яких усе ще мають значний вплив. Нездатність колективного Заходу належним чином відреагувати на агресивні дії Росії у пострадянському просторі виявила структурні слабкості західної політики безпеки, що врешті призвело до повномасштабної війни в Україні та серйозного порушення архітектури

європейської безпеки. Паралельно загострення економічної кризи продемонструвало недосконалість європейської моделі управління та посилило внутрішні виклики європейській інтеграції.

У цьому контексті формування зовнішньоекономічної політики Польщі значною мірою залежить від поточних політичних та економічних обставин, які відображають глобальні геополітичні зміни. Протягом тривалого часу міжнародна взаємодія Польщі залишалася стабільною та концентрувалася переважно на регіональному рівні, що було обумовлено як політичними умовами, так і безпековими чинниками, включно з членством у НАТО та ЄС. Водночас Варшава прагне зміцнити стратегічне партнерство із ключовими глобальними акторами — зокрема США — і посилити власну роль у регіональних альянсах, таких як Вишеградська група, Бухарестська дев'ятка та Східне партнерство. Географічне положення Польщі між Німеччиною та Росією визначає складну геополітичну динаміку, яка, попри активну співпрацю з Берліном, супроводжується енергетичними викликами [13]. Як член НАТО, Польща фактично припинила двосторонні відносини з Росією та виступає одним з ключових партнерів України, надаючи гуманітарну, економічну та військову підтримку. Паралельно з цим країна активно шукає нові формати взаємодії з державами, які зацікавлені у поглибленні співпраці.

Інтеграція до Європейського Союзу дозволила Польщі поєднувати участь у багатосторонніх форматах із активною двосторонньою зовнішньою політикою. Серед пріоритетних партнерів — Україна, Франція, Південна Корея та Туреччина. Географічна різноманітність цих країн — від Західної Європи до Східної Азії — створює для Польщі можливість реалізації глобальних економічних ініціатив [14; 15; 16]. Хоча Польща володіє необхідними інструментами для розвитку багатосторонньої співпраці, саме двосторонні взаємини залишаються основою її зовнішньоекономічної стратегії [13]. Успішне використання потенціалу таких партнерств може сприяти розширенню впливу Польщі на ринки Північної Африки, Індо-Тихоокеанського регіону та

Близького Сходу, що особливо актуально в умовах транснаціонального характеру сучасних загроз — як економічних, так і безпекових.

Після вступу до ЄС Польща інтегрувалася до внутрішнього європейського ринку, що забезпечило скасування торговельних бар'єрів із країнами-членами. Водночас країна делегувала частину своїх повноважень у сфері торгівельної політики наднаціональним структурам, ставши учасником колективного прийняття рішень щодо торгівлі з третіми країнами [17]. Імпортний режим зазнав суттєвої трансформації: мита на більшість промислових товарів були знижені, митні ставки на сільськогосподарську продукцію адаптовані, а бар'єри у торгівлі з країнами ЄС — усунені. Також було розширено перелік держав, що користуються митними преференціями, зокрема з-поміж країн СНД.

Попри інтеграцію в загальноєвропейський економічний простір, Польща зберегла можливість захисту свого ринку за допомогою нетарифних інструментів, таких як антидемпінгові заходи, компенсаційні мита та захисні механізми. Ці заходи реалізуються відповідно до європейського права, що замінило національні нормативні акти, і застосовуються під контролем Європейської комісії [18]. Після приєднання до ЄС на Польщу поширилася дія спільної торговельної політики, зокрема антидемпінгових мит, які охоплюють близько 60 видів продукції з понад 20 країн; компенсаційних мит проти імпорту з деяких країн Азії; а також захисних заходів, спрямованих проти надмірного імпорту. У цьому контексті запроваджувалися квоти на імпорт металопродукції з Росії, Казахстану та України, одягу й текстилю з ряду третіх країн (до кінця 2004 року), а також порцеляни та взуття з Китаю. Паралельно здійснювався перегляд застарілих обмежень, що стосувався як експорту, так і імпорту польської продукції [18].

Ключовим пріоритетом державної політики Польщі у сфері зовнішньоекономічної діяльності залишається стимулювання експорту. Ця мета досягається шляхом використання фінансових та нефінансових інструментів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності польських компаній як

на ринку ЄС, так і в глобальному масштабі. Хоча основні проблеми експорту є давно відомими, пандемія COVID-19 внесла нові виклики — зокрема порушення глобальних ланцюгів постачання, їхню фрагментацію та регіоналізацію, а також вплив глобальних мегатрендів: зміни клімату, цифрової трансформації та автоматизації праці.

Пандемія яскраво продемонструвала важливість міжнародної торгівлі для економіки Польщі, яка стала одним із головних рушіїв зростання ВВП. За даними Головного статистичного управління Польщі, у 2020 році позитивне сальдо зовнішньої торгівлі зросло майже у дев'ять разів — із 5,1 млрд злотих у 2019 році до 47,2 млрд. Обсяг польського експорту, попри кризові умови, збільшився на 3,8% і сягнув 1062,5 млрд злотих (у євро — на 0,7%, до 239,9 млрд) [10]. Польща увійшла до трійки країн ЄС (разом з Ірландією та Литвою), що продемонстрували зростання експорту під час пандемії, на відміну від провідних економік Європи: Німеччина зафіксувала спад експорту на 9,1%, Франція — на 16,2%, Іспанія — на 9,7%, Італія — на 9,1% тощо. Таке зростання польського експорту пояснюється, зокрема, підвищеним попитом на побутову техніку та електроніку, у виробництві яких Польща посідає сильні позиції, а також швидкою адаптацією бізнесу до нових умов, включно з диверсифікацією каналів збуту.

Нині зовнішньоекономічна політика Польщі зазнає змін під впливом повномасштабної війни в Україні. З одного боку, це призвело до зменшення економічної активності з Україною, Росією та Білоруссю; з іншого — до виходу численних компаній із російського й білоруського ринків у зв'язку із санкційними обмеженнями та етичними міркуваннями. Війна підтвердила високий рівень ризику інвестування в ці країни. У таких умовах Польща, завдяки своєму стратегічному положенню, макроекономічній стабільності, кваліфікованій робочій силі та привабливому інвестиційному клімату, має потенціал перетворитися на виробничий хаб Європи, насамперед у сферах автомобілебудування, електроніки та харчової промисловості.

Показники промислового розвитку також свідчать про динамізм польської економіки. Згідно з офіційною статистикою, у період з 2015 року по жовтень 2022 року промислове виробництво в Польщі зросло на 51,2%, а в Литві — на 54,9%, що дозволило цим країнам очолити рейтинг ЄС за темпами промислового зростання. До першої десятки також увійшли Ірландія, Данія, Бельгія та Австрія — єдині держави не з Центральної чи Східної Європи. Для порівняння, середній приріст промислового виробництва в ЄС за цей період склав лише 8,1%, а Німеччина і Франція навіть зазнали зниження — на 4,8% та 3,7% відповідно [19].

Динамічний розвиток польської економіки та непередбачуваність глобального середовища вимагають переосмислення підходів до інтернаціоналізації. У сучасних умовах вона охоплює не лише обсяги експорту чи кількість зовнішньоекономічних контрактів, а й рівень інтеграції національної економіки у глобальні виробничі та інноваційні мережі. Польські підприємства формують навколо себе мережі взаємодії, які включають обмін доданою вартістю, комерційні домовленості, бренд та інші нематеріальні активи. На макrorівні це створює національну бізнес-екосистему, здатну до активної участі у глобальних процесах. Підтримка інтернаціоналізації в такому підході означає сприяння інтеграції польського підприємництва до міжнародних економічних мереж [20].

Відповідно до «Стратегії зовнішньої політики Польщі на 2017–2021 роки» [21], державна зовнішньополітична діяльність фокусується на трьох головних напрямках:

1. Зміцнення безпеки, зокрема шляхом підвищення обороноздатності, посилення союзницьких зв'язків у межах НАТО та ЄС, а також проведення активної регіональної політики.
2. Розширення міжнародної співпраці, що розглядається як основа сталого економічного й соціального розвитку.

3. Зміцнення міжнародного авторитету Польщі з метою формування позитивного іміджу держави та підвищення довіри з боку європейських і світових партнерів.

Одним із ключових напрямів зовнішньоекономічної та внутрішньоекономічної політики Польщі є ефективне використання інструментів економічної політики Європейського Союзу задля забезпечення сталого розвитку. Зокрема, йдеться про активну участь у формуванні багаторічної фінансової перспективи ЄС на 2021–2027 роки, а також про використання механізмів політики згуртованості та спільної сільськогосподарської політики. Завдяки фінансуванню з Європейських структурних та інвестиційних фондів Польща має змогу зменшувати соціально-економічні диспропорції, що сприяє стабільності єдиного ринку та стимулює позитивні структурні трансформації, орієнтовані на підвищення рівня добробуту населення.

Крім того, Польща активно залучається до ініціатив із поглиблення єдиного ринку ЄС, зокрема в таких сферах, як цифровий ринок, ринок послуг, ринок праці та транспорт. У цьому контексті реалізуються положення «Стратегії єдиного ринку» та «Стратегії цифрового єдиного ринку», що спрямовані на інтеграцію інноваційних технологій у промислове виробництво. Такий підхід дає змогу підвищити конкурентоспроможність польських підприємств на міжнародному рівні.

Загалом Польща демонструє активну позицію у процесах подальшої інтеграції внутрішнього ринку Європейського Союзу, надаючи пріоритет гармонізації правових та адміністративних норм, а також ліквідації надмірних бар'єрів у внутрішній торгівлі. Реалізуючи свій експортний потенціал як провідний напрям зовнішньоекономічної політики, Польща адаптує національну промислову політику відповідно до загальноєвропейських стратегічних орієнтирів, що дозволяє ефективніше реагувати на виклики глобального економічного середовища.

1.3. Українсько-польське співробітництво: етапи становлення

Зовнішньополітична діяльність більшості держав характеризується високою динамікою, оскільки країни постійно прагнуть розширити простір міжнародної взаємодії шляхом налагодження нових партнерств. Така стратегія зумовлена глобальними тенденціями у сфері міжнародних відносин, які орієнтуються на прагматичний вибір союзників з огляду на економічні, безпекові та політичні інтереси. У цьому контексті попередні зв'язки або історичні події дедалі частіше відходять на другий план, поступаючись міркуванням доцільності. Водночас для країн Центральної та Східної Європи історичний контекст залишається вагомим чинником у визначенні зовнішньополітичних пріоритетів, навіть з огляду на складне минуле, пов'язане з подіями Першої та Другої світових воєн.

Пожвавлення українсько-польських відносин стало можливим унаслідок кардинальних геополітичних трансформацій, які відбулися в Європі наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття. Співпраця між Україною та Польщею поступово набула багатовимірного характеру, охоплюючи політичну, економічну, наукову та культурну сфери, і нині розглядається як стратегічне партнерство. Такий рівень взаємодії базується не лише на сучасних викликах, а й на глибокому історичному фундаменті, а також спільних географічних, культурних і демографічних чинниках, що впродовж століть формували основу для спільного бачення регіональної стабільності [22].

Історія українсько-польських відносин охоплює як періоди співробітництва та добросусідства, так і драматичні епізоди, що залишили помітний слід у колективній пам'яті обох народів. Важливим поворотним моментом у сучасній історії стало завершення діяльності Ради економічної взаємодопомоги та Варшавського договору у 1989 році, що відкрило нові можливості для формування політичного курсу Польщі. Після демократичних виборів у країні було сформовано новий уряд, який розпочав глибоку політичну та економічну трансформацію.

16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР ухвалила «Декларацію про державний суверенітет», що стало сигналом для міжнародної спільноти щодо прагнення України до незалежності. Уже 28 липня того ж року Сейм Республіки Польща виступив із заявою на підтримку цього курсу, закликавши до формування нових двосторонніх відносин на принципах рівноправності та взаємоповаги. Цей крок став свідченням зміни польського політичного підходу до українського питання та окреслив вектор на побудову стабільного економічного й безпекового партнерства.

Польща стала першою державою у світі, яка офіційно визнала незалежність України — 2 грудня 1991 року. Дипломатичні відносини між двома країнами були встановлені 8 січня 1992 року, а вже у травні того ж року підписано «Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво» [22].

На початку 1990-х років українсько-польська взаємодія активно розвивалася, ґрунтуючись на спільних стратегічних інтересах, серед яких важливе місце займали геополітичні, оборонні, економічні, соціальні та історичні аспекти. Як зазначає І. Дацків, у нових геополітичних умовах обидві держави прагнули до конструктивного співробітництва, що згодом стало основою для формування стратегічного партнерства між ними [22].

У цьому контексті дослідники окреслюють чотири основні етапи еволюції українсько-польських відносин (див. табл. 2).

Таблиця 2

Етапи розвитку співробітництва України та Польщі

№	Період	Характеристика етапу	Ключові події/факти
1	1989–1991 рр.	Початок формування нових відносин після розпаду соціалістичного блоку	- Розпад РЕВ та Варшавського договору - Прийняття Декларації про суверенітет УРСР (1990) - Ухвала Сейму Польщі на підтримку незалежності України
2	1991–1999 рр.	Встановлення офіційних відносин та підписання двосторонніх угод	- Визнання незалежності України Польщею (1991) - Встановлення дипломатичних відносин (1992) - Підписання Договору про добросусідство (1992)
3	2000–2013 рр.	Розвиток стратегічного партнерства, підтримка Польщею євроінтеграційних прагнень України	- Спільні проекти в галузі енергетики, безпеки, освіти - Активізація міжрегіонального співробітництва - Підтримка Польщею курсу України на ЄС
4	2014 р. – донині	Поглиблення політичного, економічного та безпекового співробітництва у контексті агресії РФ	- Допомога Польщі після початку війни на Донбасі та повномасштабного вторгнення РФ - Підтримка Польщею України в ЄС і НАТО - Спільні безпекові ініціативи та гуманітарні проекти

Джерело: складено автором на основі [23]

Розвиток українсько-польських відносин, як і багатьох інших форм двосторонньої співпраці, не був лінійним: періоди активного діалогу й конструктивної взаємодії змінювалися етапами напруженості та викликів. Попри те, що політична складова відносин загалом відповідала рівню стратегічного партнерства, економічна взаємодія часто демонструвала нижчі показники результативності. На її динаміку впливали структурна несумісність економік, уповільнені темпи реформ в Україні, значна енергетична залежність від Росії, нестабільна зовнішня фінансова підтримка та низький рівень конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку.

На думку науковців, вступ Польщі до Європейського Союзу у 2004 році став важливою віхою, яка вплинула на подальшу конфігурацію українсько-польського партнерства [24]. Відтоді двосторонні відносини стали частиною ширшого європейського контексту, що змусило обидві сторони адаптувати свої

дії до загальноєвропейських норм і пріоритетів. Проте, на відміну від песимістичних очікувань, наслідки цього кроку виявилися позитивними. Уже в 2005 році товарообіг між державами зріс на 425 млн дол. США, досягнувши 2415 млн, а Польща посіла третє місце серед імпортерів української продукції в межах ЄС — після Італії та Німеччини.

Попри це, рівень економічної інтеграції між Україною та Польщею залишається недостатнім. На його формування негативно впливають численні бар'єри, серед яких: розбіжності у податковому законодавстві та бюджетних відносинах, відмінності у пріоритетах регіональної політики, відсутність належної координації у сфері зовнішньоекономічного регулювання [25]. До інших перешкод належать: асиметрія економічних структур, обмежений платоспроможний попит в Україні, відмінності у формах власності (домінування великих державних або колективних підприємств в Україні та переважання малих і середніх приватних у Польщі), неефективна товарна структура експорту, недостатній розвиток прикордонної інфраструктури, неузгоджені стандарти сертифікації продукції та брак прозорої бізнес-інформації [26]. У контексті затяжної соціально-економічної кризи в Україні ці чинники посилюють негативні тенденції у торговельно-інвестиційній сфері співробітництва.

Для реалізації повного потенціалу інтеграції та підтримки євроінтеграційного курсу України необхідним є впровадження комплексу спільних дій. Серед них варто виокремити: узгодження податкової політики, створення інтегрованих інформаційно-інвестиційних платформ, розвиток спільних освітніх та наукових програм, посилення фінансової взаємодії, розширення транскордонного співробітництва, модернізацію транспортної та прикордонної інфраструктури [26]. Застосування таких інструментів дозволить надати українсько-польському партнерству більш практичний зміст і сприятиме зміцненню двосторонньої співпраці.

Правове регулювання українсько-польських відносин здійснюється на основі широкої договірно-правової бази, яка включає 156 чинних міжнародних

угод [27]. Серед них особливе значення має нормативно-правова база у сфері торгівлі, яка історично становить основу економічної взаємодії між державами (див. табл. 3).

Таблиця 3

Основні документи, які забезпечують торговельні відносини України та Польщі

№	Назва документа	Дата підписання	Короткий зміст / Мета
1	Договір між Україною і Республікою Польща про торговельно-економічне співробітництво	18.05.1992	Визначає основи двосторонньої торгівлі, підтримку економічного партнерства
2	Угода між Україною і Польщею про взаємне сприяння та захист інвестицій	16.06.1993	Захист інвестицій, гарантії недискримінації, сприяння капіталовкладенням
3	Договір про уникнення подвійного оподаткування між Україною і Польщею	12.01.1993	Уникнення подвійного оподаткування доходів і запобігання ухиленню від сплати податків
4	Угода між урядами України і Польщі про прикордонну торгівлю	18.05.1992	Створення сприятливих умов для торгівлі у прикордонних районах
5	Угода про взаємне визнання і гармонізацію сертифікатів відповідності	2001	Сприяє взаємному визнанню продукції та полегшенню товарообігу
6	Угода про створення механізму консультацій з торговельних питань	2005	Координація політик та оперативне вирішення торговельних суперечок
7	Угода про співробітництво між торгово-промисловими палатами України та Польщі	1995	Обмін інформацією, організація виставок, підтримка малого та середнього бізнесу
8	Угода про взаємне митне співробітництво	1994	Боротьба з контрабандою, гармонізація митних процедур
9	Угода про зону вільної торгівлі (в рамках Угоди про асоціацію Україна–ЄС)	27.06.2014	Польща застосовує положення Угоди ЄС–Україна як член ЄС

Джерело: складено автором за [25]

Як зазначають Н. Павліха та Ю. Марчук, у 2004–2012 роках склалися сприятливі умови для поглиблення українсько-польського співробітництва [29]. По-перше, Україна активно орієнтувалася на західні інституції, використовуючи підтримку Польщі для стабілізації своєї економіки. Польща у свою чергу прагнула адаптуватися до функціонування в нових умовах як зовнішнього кордону ЄС. По-друге, Україна активно використовувала посередницьку роль Польщі у відносинах з Європейським Союзом та НАТО, а

також залучала західні інвестиції. Польща ж прагнула розширити товарообіг, реалізовувати спільні енергетичні ініціативи та посилити військово-технічне співробітництво. По-третє, важливим напрямом було врегулювання візового режиму, що ускладнився внаслідок вступу Польщі до ЄС. Для Польщі це означало також розширення форматів взаємодії з Україною, участь у процесах приватизації українських активів і зміцнення прикордонного контролю.

Однак, попри зазначені позитивні зрушення, у період 2004–2012 років не було укладено жодної нової торговельної угоди між Україною та Польщею, що дещо стримувало подальшу економічну інтеграцію (див. табл. 3).

Слід відзначити, що в період, коли Польща перебувала у статусі кандидата на вступ до Європейського Союзу, її нормотворча діяльність досягла високої інтенсивності. Це було зумовлено необхідністю адаптації національного законодавства до інституційних вимог та стандартів ЄС. Після офіційного приєднання до Європейського Співтовариства Польща підписала з Україною Угоду про економічне співробітництво, яка стала правовою основою для подальшого розвитку двосторонніх відносин. У подальшому фокус торговельно-економічної взаємодії зосередився переважно на підписанні угод, що регламентували функціонування нових пунктів перетину кордону, створених у межах інфраструктурних проєктів за підтримки фінансових інструментів ЄС.

Незважаючи на значну кількість двосторонніх документів, підписаних у 2022 році в контексті посилення торговельної співпраці, жоден з них не має статусу міжнародного договору. Як засвідчує практика, положення меморандумів і спільних заяв — зокрема щодо експорту українського зерна — не завжди дотримуються польською стороною, що свідчить про обмежену зобов'язувальну силу подібних документів.

У цьому контексті подальше поглиблення економічного співробітництва між Україною та Польщею, як на рівні гармонізації зовнішньополітичних підходів, так і в межах взаємодії на міжнародній арені, набуває особливої актуальності. Це завдання має стратегічне значення не лише для формування

ефективних механізмів інтеграції України до Європейського Союзу, а й для розробки концептуальних засад і прикладних рішень щодо налагодження партнерських відносин з іншими постсоціалістичними державами-членами ЄС у загальноєвропейському інтеграційному контексті.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Вплив геополітичних факторів на розвиток співпраці між Україною та Польщею

Геополітична ситуація є визначальним чинником формування середовища, у якому реалізуються національні інтереси Польщі та України як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Зростаюча непередбачуваність глобальних викликів, а також стратегічні курси провідних світових держав справляють значний вплив на стабільність геополітичного ландшафту обох країн. В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав особливої ваги набуває врахування трансформацій, що відбуваються в міжнародній системі. Польща та Україна вже мали досвід реагування на наслідки масштабних геополітичних зрушень, зокрема у 1980–1990-х роках, коли відбулося завершення Холодної війни та розпад біполярної структури світу.

Сучасні глобальні трансформації продовжують формувати нові геополітичні реалії, які безпосередньо впливають на соціально-економічний розвиток обох країн, визначаючи характер їхньої двосторонньої співпраці та стратегічні орієнтири. Формування постхолодновоєнного світового порядку залишається незавершеним процесом, що характеризується високою динамікою. Водночас, на відміну від періоду після розпаду СРСР, нинішній геополітичний контекст здебільшого трактується як джерело загроз, а не можливостей для розвитку Польщі та України [30].

Польща, географічно розташована в центрі європейського континенту, відіграє провідну роль у регіоні Центральної та Східної Європи. Вона поєднує прихильність до західних цінностей із прагненням бути посередником між Сходом і Заходом. П. Грудзінський визначає її як «розумного посередника» у взаємодії західних і східних країн [31]. Зі своєю територією 312,7 тис. км² і населенням близько 38 млн осіб Польща посідає дев'яте місце в Європі за площею та восьме — за чисельністю населення. Геополітичні зміни після виходу з радянського блоку сприяли зміцненню її позицій у європейській

політиці, що дозволило країні стати впливовим партнером Європейського Союзу та трансатлантичної спільноти.

Україна, площа якої становить 604 тис. км², а населення до початку повномасштабної війни наближалось до 44 млн осіб, також має стратегічно важливе розташування. Вона лежить на межі латинської та візантійської цивілізацій, як це зазначає С. Хантінгтон у своїй праці «Зіткнення цивілізацій» [32].

Обидві держави перебувають у зоні геополітичного впливу ключових міжнародних акторів — Російської Федерації, Європейського Союзу, НАТО на чолі зі США, а також інших міжнародних організацій. Після розпаду Радянського Союзу Польща та Україна функціонують у новій системі геополітичних координат [33]. Як зазначає С. Белень, уперше за останні три століття Польща не стикається з одночасною загрозою як зі Сходу, так і з Заходу [34]. Її геополітична позиція більше не визначається формулою «між Росією та Німеччиною», оскільки країна входить до складу ЄС і НАТО разом із Німеччиною. Проте східні кордони залишаються зоною нестабільності — насамперед через агресивну політику Росії. Найбільш дестабілізуючим фактором сучасного геополітичного середовища залишається війна Росії проти України.

Польща суттєво зміцнила свої економічні позиції завдяки послідовним реформам і ефективному переходу до ринкової моделі, демонструючи позитивну динаміку навіть у період загальноєвропейських криз. Водночас в Україні реформи відбувалися менш ефективно, а ключові галузі залишалися під впливом олігархічних структур. Обидві країни розташовані на важливих геостратегічних перетинах — осях Північ-Південь і Схід-Захід — та стикаються з проблемою масштабної трудової міграції. Після вступу до ЄС понад 2 млн громадян Польщі виїхали за кордон, тоді як з України, за різними оцінками, у зв'язку з війною виїхало від 6,5 до 7 млн осіб. Обидві держави є членами ОБСЄ, яка, однак, виявилася неспроможною ефективно реагувати на сучасні збройні конфлікти.

Упродовж останніх років зростає вплив Європейського Союзу, НАТО та Сполучених Штатів Америки на двосторонні відносини між Польщею та Україною. Хоча процес асоціації України з ЄС довгий час стримувався як внутрішніми проблемами самої України, так і обережністю окремих європейських країн, Польща традиційно виступала одним із найактивніших лобістів східного вектору політики ЄС. Це пояснюється її геополітичним розташуванням, безпековими інтересами та економічною доцільністю [35]. Саме під час головування Польщі у Раді ЄС у 2011 році було парафоровано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

У 2008 році Польща разом зі Швецією виступили ініціаторами Східного партнерства — формату співпраці з шістьма країнами Східної Європи та Південного Кавказу: Україною, Молдовою, Грузією, Вірменією, Азербайджаном та Білоруссю [36].

З 2014 року Польща дотримується чіткої проукраїнської позиції у зв'язку з агресією Росії, що зумовило розбіжності з деякими партнерами по Вишеградській групі. Експерти пояснюють таку позицію, зокрема, відносною енергетичною незалежністю Польщі від Росії та глибоким усвідомленням небезпеки для її національних інтересів [37]. У липні 2020 року було створено «Люблінський трикутник» — новий майданчик для політичного, економічного та безпекового співробітництва між Україною, Польщею та Литвою в умовах російської агресії [38].

Одним із нових напрямів зовнішньої політики, що відіграє важливу роль у формуванні геополітичного середовища для розвитку українсько-польського співробітництва, став тристоронній альянс між Україною, Польщею та Великою Британією, започаткований 17 лютого 2022 року. Метою цього об'єднання є поглиблення співпраці задля забезпечення стабільності та стійкості України, а також зміцнення демократичних засад у східноєвропейському прикордонні [39]. Ця ініціатива стала логічним продовженням «стратегії малих альянсів», яку Україна активно просуває впродовж останніх років. Найвідомішим прикладом такої співпраці є

Люблінський трикутник — регіональне партнерство Литви, Польщі та України, спрямоване на розвиток політичних, економічних, соціальних і культурних зв'язків.

Для Польщі новий тристоронній формат — це не лише прояв солідарності з Україною, а й можливість посилити свої позиції як в межах Європейського Союзу, так і поза ним. Як зазначив прем'єр-міністр Матеуш Моравецький, основною цінністю цієї співпраці є підвищення безпеки в регіоні. Важливим чинником формування такого альянсу стали також гібридні атаки мігрантів на польсько-білоруському кордоні, організовані режимом Лукашенка [40].

Після початку повномасштабної війни в Україні геополітична ситуація в Європі зазнала істотних змін, що безпосередньо торкнулися Польщі. Хоча вона не є стороною збройного конфлікту, її геополітична позиція значно трансформувалася внаслідок агресії Росії. Практично всі ключові наслідки війни мають прямий вплив на реалізацію польських національних інтересів, створюючи як виклики, так і нові можливості.

Незважаючи на те, що Польща не має достатніх ресурсів для самостійного забезпечення безпеки України, події після 24 лютого 2022 року активізували механізми міжнародної співпраці, зокрема об'єднання західних держав задля підтримки України. У разі інтеграції України до ЄС та НАТО, баланс сил у регіоні зміниться на користь західних альянсів, що сприятиме зміцненню стратегічного партнерства між Києвом і Варшавою.

У відповідь на загрози, пов'язані з російською агресією, Польща інвестує в розвиток енергетичної інфраструктури (наприклад, газопровід Baltic Pipe) і модернізацію власних збройних сил. Ще одним наслідком війни стала масштабна міграційна криза, яку Польща змогла подолати досить ефективно: біженці швидко інтегрувалися в суспільство й були працевлаштовані, що позитивно позначилося на польській економіці та держбюджеті.

Попри скорочення постачання енергоресурсів із росії, Польща уникнула енергетичної кризи завдяки диверсифікації джерел поставок та ефективній боротьбі з інфляцією. Польські підприємці, фермери та особливо виробники

озброєння (гаубиці Krab, міномети Rak, бронетранспортери Rosomak, ПЗРК Piogun тощо) адаптувалися до нових умов, налагодивши експорт своєї продукції, перевіреної в умовах бойових дій.

Хоча війна в Україні є драматичним явищем, вона також відкрила для Польщі нові можливості. Зокрема, ослаблення позицій Росії на міжнародній арені, крах німецької стратегії «співпраці з Москвою», а також зміна суспільного курсу України на користь західної цивілізаційної моделі стали позитивними чинниками з точки зору Варшави [41].

Утім, слід пам'ятати, що війна також має глибокі економічні наслідки не лише для України, а й для Польщі та всього світу. Вона спричиняє дисбаланси на товарних ринках, зростання цін, особливо на продовольство й енергоносії. Через бойові дії багато українських аграріїв не змогли засіяти поля або зібрати врожай, що призвело до підвищення цін на зернові, олійні культури та добрива, оскільки вони тісно пов'язані з ціною на газ.

Війна вплинула також на енергетичні ринки, викликавши зростання цін на нафту, газ і вугілля. Наслідки цих процесів значною мірою залежать від тривалості конфлікту та способу його завершення [42].

Геополітичне положення України та Польщі водночас є і перевагою, і викликом. Вони можуть зміцнювати співпрацю, однак також стикаються з ризиками, які знижують інвестиційну привабливість. Обсяг іноземних інвестицій у довгостроковій перспективі залежатиме від швидкості завершення війни та початку процесу післявоєнної відбудови. Війну також слід розглядати у зв'язку з її впливом на інфляцію, ринок праці Польщі, а також функціонування логістичних ланцюгів. Крім того, вона ускладнює питання вступу Польщі до єврозони.

Конфлікт спричинив порушення логістичних маршрутів, що ускладнило виробничі процеси через дефіцит сировини. Пропозиція товарів зменшилася, а інфляційні процеси посилюються. Інвестування в Україну фактично призупинено через високі ризики та зростання витрат, зокрема відсоткових ставок і коливань валютного курсу. Зовнішня торгівля також зазнала змін — зменшення експорту

через втрату виробничих потужностей і зростання імпорту готової продукції. Унаслідок цього посилилась асиметрія у торговельних відносинах з Польщею — ключовим партнером України.

2.2. Вплив війни в Україні на двосторонні торговельні відносини

З початком повномасштабної агресії Російської Федерації проти України зовнішньоторговельна діяльність України зазнала суттєвих трансформацій. Польща, яка протягом останнього десятиліття стабільно входила до п'ятірки основних торговельних партнерів України, у 2022 році стала її провідним зовнішньоекономічним контрагентом. У той час як у 2012–2018 роках домінуючим торговельним партнером залишалася Росія, а у 2019–2021 роках — Китай, у 2022 році саме Польща очолила цей перелік. Її частка в українському експорті досягла 14,2%, суттєво перевищивши частки Румунії, Туреччини та Китаю (останній — 5,52%). Польща також посіла перше місце серед постачальників товарів до України, забезпечивши 17,1% імпорту, випередивши Китай із його часткою в 12,4%.

У 2022 році обсяг товарообігу між Україною та Польщею становив 15,8 млрд дол. США, що майже вдвічі більше, ніж у 2019 році (7,4 млрд дол.). Натомість обсяг торгівлі з Китаєм зменшився з 12,3 млрд дол. у 2019 році до 9,6 млрд дол. у 2022-му. Такі зміни були зумовлені блокуванням українських морських портів у Чорному та Азовському морях, що ускладнило логістику, а також переорієнтацією України на імпорт високотехнологічної продукції, придатної для автомобільних перевезень через західний кордон, передусім із Польщею.

Загальний обсяг зовнішньої торгівлі України у 2022 році скоротився на 29% порівняно з 2021 роком. Найбільших втрат зазнав експорт, зокрема до Китаю (зменшення на 69%) та Індії (на 64%). Водночас відбулося зростання експорту до західних сусідів — зокрема до Польщі, куди постачання збільшились на 27% [43].

У 2021 році Україна посідала 15-те місце серед держав, куди Польща експортувала свою продукцію. Проте у 2022 році вона піднялася до сьомої позиції, поступившись лише Німеччині, Чехії, Франції, Великій Британії, Італії та Нідерландам, і випередивши США. Водночас імпорт з України до Польщі залишався відносно помірним, що призвело до більш ніж трикратного зростання позитивного сальдо Польщі у двосторонній торгівлі порівняно з 2021 роком.

На початку війни, у березні 2022 року, експорт польських товарів в Україну різко скоротився — майже на 45% у грошовому вимірі. Однак уже з травня спостерігалось стабільне зростання, яке у період з травня по грудень у середньому становило 77,7% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. За підсумками року експорт Польщі в Україну збільшився на 55,1% (у 2021 році — на 19,6%). Імпорт з України до Польщі демонстрував більш стабільну динаміку — у середньому на 10% щоквартально, з найбільшим зростанням у четвертому кварталі 2022 року, що забезпечило річне зростання на 28,3% [44].

Аналіз змін у структурі двосторонньої торгівлі свідчить, що основними факторами зростання польського експорту до України стали постачання військової техніки, транспорту, продовольства та добрив. Натомість імпорт з України до Польщі складався переважно з продукції аграрного сектору — борошна, цукру, олії тощо.

У воєнний період імпорт з Польщі складався переважно з товарів із високою доданою вартістю, що зумовило зростання його вартості з 9,1 млрд дол. у 2022 році до 13,1 млрд у 2023 році (плюс 43,9%). Експорт з України до Польщі у 2022 році становив 6,7 млрд дол. (на 28,3% більше, ніж у 2021 році), але в 2023 році зменшився до 4,7 млрд дол. (зниження на 29,8%). Як наслідок, торговельне сальдо для України стало суттєво від'ємним: -2,4 млрд дол. у 2022 році та -8,4 млрд у 2023 році, тоді як у 2021 році воно було позитивним і становило 0,26 млрд дол. (рис. 2.1).

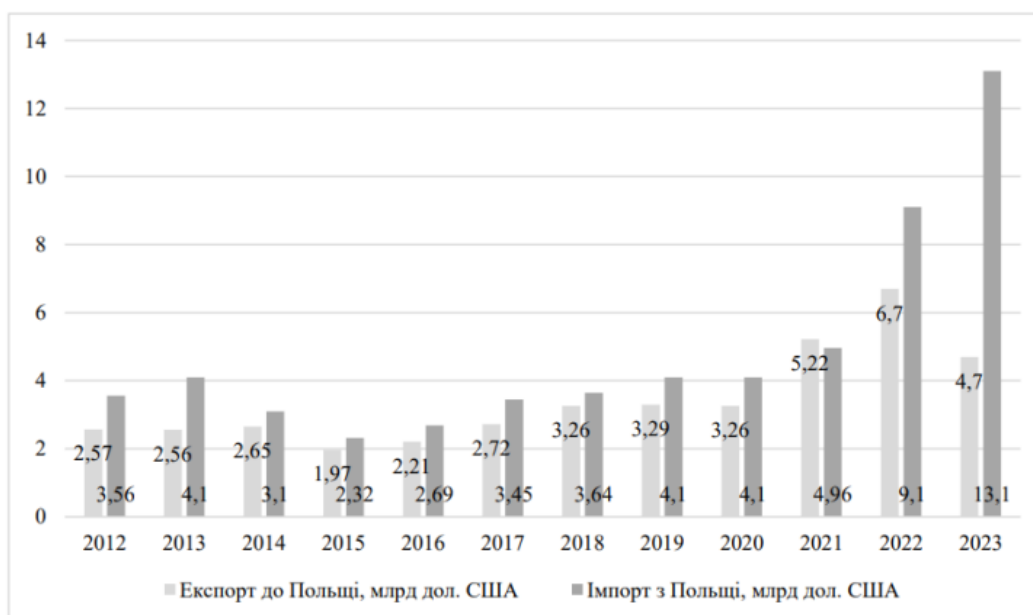

Рис. 2.1. Динаміка експорту та імпорту товарів у торгівлі України з Польщею у 2012-2023 рр.

Джерело: побудовано за даними [45; 46]

Протягом першого року після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну відбулися помітні зміни в товарній структурі українсько-польської торгівлі (див. табл. 2.1). У 2021 році провідними позиціями українського експорту до Польщі залишалися продукція металургійного комплексу та електротехнічної промисловості: залізна руда (на суму 533 млн дол. США), гарячекатане залізо (466 млн дол.), ізолюваний провід (300 млн дол.), плоский прокат з покриттям (281 млн дол.) та автомобільні сидіння (227 млн дол.).

Таблиця 2.1

Структурні зміни у торгівлі товарами України з Польщею у 2021-2022 рр.

Експорт з України до Польщі			Імпорт до України з Польщі		
Товарна група	Частка в експорті, %		Товарна група	Частка в імпорті, %	
	2021 р.	2022 р.		2021 р.	2022 р.
Залізна руда	10,7	7,15	Автомобілі	5,1	5,23
Гарячекатане залізо	9,33	3,69	Добрива	1,93	1,66
Ізольований провід	5,99	3,25	Вантажні транспортні засоби	1,84	0,78
Плоский прокат з покриттям	5,62	1,03	Автотранспортні засоби та їх частини	1,69	1,03
Сидіння	4,55	2,44	Сири	1,6	1,0
Соєва олія	3,86	3,56	Літальні апарати	1,49	0,21
Кукурудза	0,045	7,36	Ізольований провід	1,39	0,78
Соняшникова олія	2,13	7,33	Збиральна техніка	1,32	0,63
Насіння ріпаку	0,74	5,74	Очищена нафта	0,35	16,6
Чавун	0,38	3,11	Боеприпаси	0,3	6,51
Електроенергія	1,27	2,34	Зброя	0,018	2,78

Джерело: розраховано за [46]

Однак у 2022 році спостерігалось суттєве переорієнтування структури експорту в бік аграрної та сировинної продукції. Основними експортними товарами стали кукурудза (7,36% від загального обсягу експорту до Польщі) та соняшникова олія (7,33%). Водночас частка залізної руди зменшилася до 7,15%. Особливо помітним було зростання експорту насіння ріпаку, частка якого збільшилася з 0,74% у 2021 році до 5,74% у 2022 році, що у грошовому вираженні відповідає зростанню з 36,9 млн до 384 млн дол. США — тобто майже в 10 разів. Подібна тенденція спостерігалася і щодо експорту чавуну: його частка у структурі експорту зросла з 0,38% до 3,11%, а обсяг у грошовому вимірі збільшився з 18,8 млн до 209 млн дол. США.

Таким чином, у 2022 році відбулося структурне зрушення в експорті з України до Польщі: суттєво зменшилася частка продукції з високим рівнем доданої вартості (зокрема металопрокату, кабельної продукції, автокомпонентів), а натомість зросла частка аграрної та первинної сировини. Це свідчить про посилення сировинного характеру українського експорту в умовах війни, що є типовим для країн із домінуванням первинного сектору економіки у зовнішній торгівлі.

У 2021 році структура імпорту польських товарів до України характеризувалася домінуванням окремих товарних категорій, серед яких провідну позицію посідали легкові автомобілі (5,1%). У 2022 році їхня частка дещо зросла — до 5,23%, а обсяг у вартісному вираженні збільшився з 360 млн до 475 млн дол. США. Водночас найбільш суттєві зрушення спостерігалися у категоріях товарів, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності. Так, імпорт очищеної нафти зріс із 24,6 млн дол. США (0,35%) у 2021 році до 1,51 млрд дол. США (16,6%) у 2022 році. Показники імпорту боєприпасів збільшилися з 21,5 млн до 591 млн дол. США, а зброї — з 1,29 млн до 252 млн дол. США.

Поряд з цим відбулося зниження імпорту традиційних товарних позицій: зокрема, вантажного транспорту (з 129 млн до 71 млн дол. США), літальних апаратів (з 105 млн до 19,1 млн), ізольованого проводу (з 98,1 млн до 70,6 млн) та збиральної техніки (з 92,9 млн до 57,2 млн дол. США). Унаслідок цього частка цих товарів у загальному імпорті зменшилася.

Особливу увагу привертають товарні позиції, які раніше мали незначну частку, проте у 2022 році демонстрували стрімке зростання. Імпорт води та безалкогольних напоїв зріс на 246% — до 40,6 млн дол. США; телекомунікаційного обладнання — на 198% (до 40,5 млн дол. США); скла — на 267% (до 33,4 млн дол. США). Постачання овочевої продукції також істотно зросло: імпорт томатів досяг 21,5 млн дол. (приріст 409%), а цибулі — 21 млн дол. (зростання на 1030%).

У першій половині 2023 року за 12 товарними категоріями було зафіксовано перевищення обсягів імпорту порівняно з відповідним періодом попереднього року. Зокрема, зросло постачання добрив (98,5 млн дол.), спортивного та іншого одягу (24,8 млн), тютюнових виробів (23,7 млн). Загальний обсяг імпорту аграрної продукції в січні–червні 2023 року збільшився на 21% і досяг 3,5 млрд дол. США, що на 600 млн більше, ніж за аналогічний період 2022 року. Основними постачальниками залишалися країни Європейського Союзу, передусім Польща.

Зі свого боку, Україна також посилила свою присутність на польському ринку агропродукції. У період з березня 2022 по лютий 2023 року частка українського продовольства в імпорті Польщі в цій категорії зросла з 3,9% до 8,6%. Основу цього імпорту становили кукурудза, пшениця, ріпак, соняшникова олія та цукор. Водночас наразі відсутні офіційні дані щодо частки цієї продукції, яка була реекспортована до третіх країн або транспортувалася транзитом до портів Балтії.

Після значного зниження обсягів двосторонньої торгівлі у 2022 році у 2023 році відбулося часткове стабілізування ситуації. Попри падіння експорту майже на 20%, зниження пояснюється переважно спадом світових цін, а не фізичних обсягів постачань. Основу експорту, як і раніше, складала зернові культури. Якщо новий морський коридор через порти Одеси, запроваджений у серпні 2023 року, продовжить функціонування, це сприятиме зростанню зовнішньоторговельної активності. Проте повне відновлення обсягів експорту до довоєнного рівня можливе лише після завершення бойових дій.

У 2023 році загальний обсяг українського експорту становив 36,2 млрд дол. США, що на 18,1% (або 8 млрд дол.) менше, ніж у 2022 році. При цьому обсяги фізичного експорту зросли на 0,6% — із 99,8 млн до 100,3 млн тонн. Європейський Союз залишався головним торговельним партнером України, на який припадало 65,6% усього експорту. Польща зберегла першість серед країн ЄС, попри скорочення експорту з України на 28,6% — із 6,7 млрд дол. у 2022 році до 4,8 млрд у 2023 році. Причинами такого зниження стали:

- запровадження з квітня 2023 року заборони на імпорт окремих зернових і олійних культур з України;
- акції протесту польських перевізників, які блокували пункти пропуску;
- аналогічні обмеження з боку інших країн ЄС, за винятком Румунії, яка, навпаки, збільшила імпорт української соняшникової олії.

Стрімке зростання українсько-польської торгівлі у 2022 році мало переважно кризовий (воєнний) характер і супроводжувалося суттєвою зміною товарної структури. Польський експорт до України на 22% складався з

пального — у 2021 році цей показник становив трохи більше 3%. Зростання пояснюється дефіцитом пального в Україні, спричиненим припиненням постачання з росії та Білорусі, а також руйнуванням нафтопереробної інфраструктури.

Через блокування морських портів географія поставок змістилася на західний напрям, що посилило роль країн ЄС у логістиці. Важливим компонентом польського експорту стали зброя й боєприпаси. За даними Євростату, вартість цієї категорії у 2022 році склала 870 млн євро (близько 9% усього експорту з Польщі в Україну). Йшлося про нові зразки озброєння — зокрема, гаубиці *Krab*, гвинтівки *Grot*, боєприпаси, дрони, засоби індивідуального захисту. Однак велика частина військової допомоги у вигляді пострадянської техніки (на суму понад 2,2 млрд євро) не відображена у торговій статистиці, оскільки була надана на безоплатній основі [47].

Зі свого боку, Україна зробила внесок у підтримку енергетичної стабільності Польщі. Зокрема, у 2022 році було експортовано 240 тис. тонн вугілля — рекордний обсяг з 2014 року — та 1,3 млн МВт-год електроенергії, постачання якої, однак, було припинене в жовтні через обстріли критичної інфраструктури.

Станом на початок 2024 року не існує передумов для завершення збройного конфлікту в короткостроковій перспективі, що не дозволяє розраховувати на суттєве відновлення української економіки та зростання зовнішньої торгівлі. За оцінками аналітиків, у 2024 році обсяг експорту з України до Польщі залишатиметься на рівні 2023 року, тоді як імпорт польських товарів може зрости приблизно на 9% [48].

Ключову роль у майбутньому розвитку зовнішньої торгівлі відіграватиме ефективність функціонування нового Чорноморського коридору, який дозволяє використовувати довоєнну логістичну інфраструктуру. Якщо цей маршрут зберігатиме стабільність, залежність від польських сухопутних коридорів, що мають обмежену пропускну спроможність, поступово зменшуватиметься. Водночас постійні протести польських фермерів і перевізників створюють

бар'єри для торгівлі. У зв'язку з цим у 2024 році можлива подальша тенденція до скорочення обсягів українсько-польської торгівлі.

2.3. Актуальні питання інвестиційного партнерства України й Польщі

Питання залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до України традиційно зберігає свою актуальність у контексті економічного розвитку. Проте інвестиційна привабливість держави тривалий час залишається обмеженою через низку чинників, серед яких — недосконалість інституційного середовища, нестабільність ринку та політична невизначеність. Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році лише поглибило ці проблеми, суттєво посиливши ризики для інвесторів, що призвело до загального згортання інвестиційної активності. Так, обсяг накопичених ПІІ в українській економіці за підсумками 2022 року становив 34,1 млрд дол. США — на 28,6% менше порівняно з 2021 роком (47,8 млрд дол. США). Нові інвестиції за цей період склали лише 557 млн дол. США, що становить 7,6% обсягу надходжень 2021 року.

Для порівняння, згідно з даними Світового банку, у 2022 році чистий приплив ПІІ до Польщі досяг 36,9 млрд дол. США — майже вдвічі більше, ніж у 2020 році (19,1 млрд дол. США). За цим показником Польща посіла 14-те місце у світі та 4-те серед країн Європейського Союзу, поступившись лише Швеції, Франції та Іспанії. Станом на кінець 2022 року загальний обсяг накопичених ПІІ в економіці Польщі досяг 269,8 млрд дол. США, тоді як в Україні він становив лише 51,1 млрд дол. США — у понад п'ять разів менше [49].

Попри географічну близькість і часткову структурну схожість економік, Україна та Польща не конкурують між собою за іноземні інвестиції, а виступають радше асиметричними партнерами. Польські інвестиції в Україну обмежуються через інституційні бар'єри та недоліки у податковому регулюванні. Водночас суттєва різниця в обсягах залучених ПІІ свідчить про

відмінності в інвестиційному кліматі двох країн: у 2022 році Польща змогла акумулювати у п'ять разів більше інвестицій, ніж Україна.

Найбільшим джерелом інвестицій в Україну у 2022 році залишався Кіпр — на нього припадало 33% загального обсягу ПІІ. Далі за обсягами інвестицій слідували Нідерланди (19,5%), Швейцарія, Німеччина та Велика Британія (по 5%). Частка Польщі в структурі накопичених ПІІ залишалася незначною — менш ніж 3%, хоч і демонструвала поступове зростання: з 2,2% у 2015 році до 2,7% у 2022 році. У грошовому вираженні польські інвестиції в Україну зросли з 853,8 млн дол. США у 2015 році до 1200,5 млн дол. у 2021 році, проте у 2022 році скоротилися до 928,2 млн дол. — наслідок початку повномасштабної війни.

Загальна динаміка польських ПІІ за 2015–2022 роки свідчить про незначне зростання — на 8,7% (рис.2.2). Водночас у структурі цих інвестицій відзначається спад вкладень у статутний капітал: із 623,2 млн дол. США у 2015 році до 605,6 млн у 2022 році. Найвищий рівень цього показника було зафіксовано у 2021 році (828 млн дол. США), найнижчий — у 2022 році.

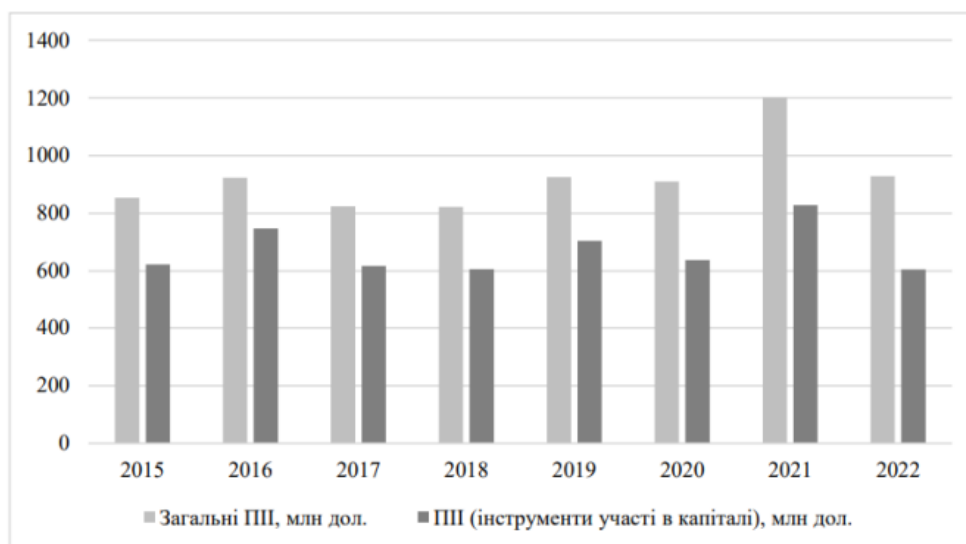

Рис. 2.2. Обсяги ПІІ з Польщі в економіку України у 2015-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними [50]

Незважаючи на війну в Україні та підвищені ризики для бізнесу, польські компанії продовжують працювати. Хоча деякі з них у перші тижні після початку повномасштабного вторгнення тимчасово призупинили або обмежили

свою діяльність, вже у 2023 році багато підприємств наростили обсяги виробництва та надання послуг. Продовжуючи функціонувати в умовах війни, компанії постійно ризикують втратити матеріальні ресурси та персонал через російські ракетні удари. Ці загрози стосуються навіть підприємств, розташованих у західній частині України. Наприклад, виробничі об'єкти компанії «Факро» у Львові зазнали серйозних руйнувань внаслідок обстрілів, що призвело до збитків на щонайменше 30 млн злотих. Оскільки страхування не покриває збитки, спричинені воєнними діями, втрати не були компенсовані. Незважаючи на це, деякі польські компанії, як-от Barlinek та Cersanit, не лише залишаються на українському ринку, а й нарощують інвестиції.

Найбільші обсяги польських прямих іноземних інвестицій в Україні зосереджені у переробній промисловості. Її частка зросла з 37,5% у 2015 році до 49,7% у 2022 році. За цей період обсяг інвестицій зріс із 233,5 млн до 301 млн доларів США, що становить приріст на 28,9%. Піковий рівень був досягнутий у 2017 році — 346 млн доларів США.

Другим за значенням напрямом для польських інвестицій є фінансово-страхова сфера. Проте з 2015 до 2022 року її частка знизилася з 37,6% до 26,6%, а обсяг інвестицій скоротився на 31,2% — з 234,1 млн до 161,1 млн доларів США. Особливо різке зниження спостерігалось у 2022 році, коли інвестори вивели з сектора 80,2 млн доларів США — це на 33% менше, ніж у 2021 році.

Третє місце за обсягами польських інвестицій посідає сфера оптової та роздрібною торгівлі. У 2015–2022 роках її частка зросла з 13,6% до 17,1%, однак у 2022 році через масове закриття торгових точок обсяг інвестицій скоротився з 170,4 млн до 103,6 млн доларів США.

Інші галузі отримували значно менше інвестицій. У 2022 році на сільське господарство припадало 2% польських ПІІ, на добувну промисловість — 1%, на будівництво — 0,73%, а на операції з нерухомістю — 0,63%. Найменше вкладень отримала сфера тимчасового розміщення та харчування — лише 0,277 млн доларів США (0,046% загального обсягу польських інвестицій в Україну) (рис.2.3).

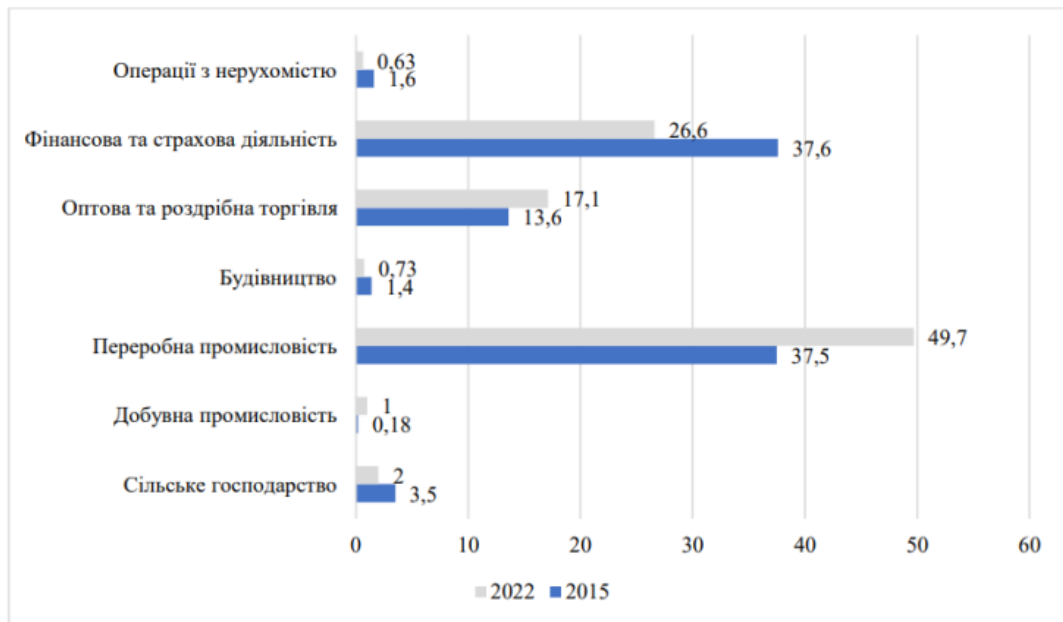

Рис. 2.3. Зміни у секторальній структурі ПІ з Польщі в економіку України за період 2015-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [51]

Одним із найвідоміших підприємств у переробній промисловості з польськими інвестиціями в Україні є компанія «Снежка», розташована у Львівській області. Вона спеціалізується на виробництві фарб і працює з 1999 року. Компанія планує модернізувати виробничі процеси. У 2022 році доходи з українського ринку становили 8,6% від загального обороту польської корпорації, що є меншим показником порівняно з попередніми роками. Водночас, у першому півріччі 2023 року компанії вдалося адаптуватися до умов війни, і обсяг продажів зріс до 41 млн злотих — на 60% більше, ніж за аналогічний період 2022 року.

Польська компанія «Полімекс Мостосталь» є інвестором Червоноградського заводу металоконструкцій. До початку війни більшість продукції заводу реалізовувалася на внутрішньому ринку, і лише 10% експортувалося. Війна спричинила прямі та непрямі втрати, зокрема через мобілізацію та скорочення штату. У результаті, у першій половині 2023 року обсяг виробництва склав лише 43% від рівня 2021 року [52]. Завод переорієнтувався на польські замовлення, що дозволяє підтримувати

стабільність, хоча інвестор ризикує втратити вкладені 9 млн злотих через пошкодження інфраструктури та нестабільність ринку.

Корпорація «Kęty», провідний польський виробник алюмінієвих виробів, володіє заводом «Алуполь» у Бородянці. Під час окупації міста офісні приміщення були зруйновані, але виробничі потужності вціліли, що дало змогу відновити діяльність у другій половині 2022 року. У 2023 році завод перейшов на цілодобовий режим. Крім того, «Kęty» контролює компанію «Алюпроф» у Києві, яка також демонструє позитивну динаміку [52].

У Чернігівській області кілька підприємств із польськими інвестиціями стикаються з труднощами через близькість до кордону з РФ і часті обстріли. Завод «Relpol», що виробляє реле, зупинився у лютому 2024 року, а після деокупації частково відновив роботу — частину виробництва перенесено до Польщі. Завод «Plast-Vox», який виготовляв пластикову упаковку, був повністю знищений у березні 2022 року внаслідок обстрілу. Це стало фатальним ударом для компанії: її акції прибрали з біржового списку у Варшаві, а діяльність — припинено [52].

Серед інших активних польських інвесторів — компанія «Barlinek», що має завод у Вінниці й після виходу з російського ринку значно збільшила виробництво в Україні; «Cersanit» з двома заводами активно розширює діяльність, займаючи 20% ринку кераміки, та будує новий завод.

До кола інвесторів входять також: «Wawel» з фабрикою «Łasoszczi» в Івано-Франківську, виробник меблів «Black Red White» та компанія «Bella» з двома фабриками гігієнічної продукції. Ці підприємства не тільки залишилися в Україні, а й нарощують активність. Наприклад, «Cersanit» планує вкласти ще 20 млн євро, а «Oknoplast» — збудувати новий завод поблизу Львова [53].

У фінансовому секторі ключовим гравцем є «Кредобанк», що належить польському гіганту «РКО ВР». Протягом 34 років роботи в Україні банк увійшов до списку п'ятнадцяти найвпливовіших фінансових установ. Його активи сягають 5 млрд злотих, що значно менше активів материнської компанії — понад 460 млрд злотих.

Попри незначне зростання ВВП України у 2023 році (на 0,5%), інвестиційний клімат залишається складним: банки обережно надають кредити, ринок праці перебуває під тиском, а повернення ПДВ до 20% з 1 липня 2023 року спричинило подорожчання пального.

Польська влада прагне підтримати бізнес в Україні. Так, 20 червня 2023 року ухвалено закон, що дозволяє КУКЕ страхувати ризики бізнесу в зонах бойових дій, включно з втратами під час закордонних закупівель і проєктами відновлення.

Попри реформи судової системи та антикорупційні зусилля, польські підприємці стикаються з численними бар'єрами: проблемами на митниці, затримками розмитнення, податковим тиском, труднощами з відшкодуванням ПДВ, нестачею дозвільної документації, слабкою захищеністю прав інвестора та високими корупційними ризиками.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

3.1. Пріоритетні напрями інтеграції економік України й Польщі

Упродовж останніх п'яти років польсько-українські взаємини проходили через непростий період. До початку повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України, ключовим джерелом напруги залишався загострюваний конфлікт довкола трактування історичної спадщини та політики пам'яті. Попри жовтневий візит президента Анджея Дуди до Києва, який міг стати початком нового етапу «стратегічного партнерства» між двома державами після періоду застою та непорозумінь, остаточного прориву досягти не вдалося. Це стало наслідком відсутності узгодженого бачення минулого, а також нечітко окреслених спільних довготривалих політичних орієнтирів. У такій ситуації особливої ваги набули міжлюдські контакти, які залишаються важливою складовою підтримки двостороннього діалогу, поряд із впровадженням перспективних економічних та інфраструктурних проєктів.

Російська агресія та широка допомога, яку Польща надала Україні, дали новий імпульс для розвитку співпраці як у політичній, так і в економічній сферах. Значною подією стало звернення президента України до польського Сейму, де він наголосив, що «кордонів між Польщею та Україною більше немає», а разом із балтійськими країнами «нас 90 мільйонів» і «разом ми здатні на все». У відповідь президент Анджей Дуда, виступаючи у Верховній Раді України, підтримав ці ідеї та оголосив про укладення нової угоди про співпрацю. Це призвело до появи в публічному просторі ідей щодо формування тіснішого польсько-українського союзу — аж до створення федерації [51].

Члени українсько-польської Діалогової групи окреслили ключові принципи, що мають лягти в основу стратегічного партнерства між Україною та Польщею [52]:

1. Партнерство має будуватись на симетричності та рівноправності, уникаючи патерналістських настанов із боку Польщі та месіанських очікувань із боку України.

2. Співпраця має бути довгостроковою та базуватись на спільному розумінні минулого, без загострення історичних суперечок.

3. Взаємини повинні виходити за межі офіційних контактів, охоплюючи широкий спектр суспільної взаємодії — від місцевих громад до освітніх і наукових інституцій, громадських ініціатив і бізнесу.

4. Протидія російській агресії та гібридним загрозам (кібератаки, економічний тиск, інформаційні впливи, торговельні обмеження) має стати фундаментом двосторонньої політики.

5. Спільним стратегічним пріоритетом є євроінтеграція України та повне використання потенціалу Поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі.

У світлі триваючої війни та невизначеності щодо стратегічних перспектив, на перший план виходить планування короткострокової співпраці, що має закласти основу для майбутнього стратегічного партнерства між Україною та Польщею. До першочергових завдань цього етапу варто віднести:

1. Зміцнення інституційної співпраці між Україною та Польщею на рівні урядів, регіонів, муніципалітетів, що дозволить оперативно реагувати на нові виклики та координувати дії у сфері безпеки, економіки та гуманітарної підтримки.

2. Поглиблення економічної взаємодії, зокрема шляхом усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі, створення спільних підприємств, підтримки українського експорту до країн ЄС через польську логістичну інфраструктуру.

3. Розвиток прикордонної інфраструктури, включаючи модернізацію пунктів пропуску, транспортних коридорів та логістичних хабів для забезпечення безперервного потоку товарів, гуманітарної допомоги та переміщення осіб.

4. Спільна участь у міжнародних проектах та програмах підтримки, спрямованих на відбудову України, зміцнення енергетичної безпеки, розвиток «зелених» технологій і цифрової економіки.

5. Активізація освітнього та наукового співробітництва, обміну студентами, викладачами, спільних досліджень та ініціатив, спрямованих на формування спільного інтелектуального потенціалу обох країн.

6. Підтримка українських переселенців у Польщі через механізми інтеграції в суспільство, ринок праці, систему охорони здоров'я та освіти, що зміцнить гуманітарне партнерство між державами.

7. Інформаційна взаємодія з метою протидії дезінформації, підтримки позитивного іміджу українсько-польських відносин та формування спільного нарративу про спільні цінності, виклики й цілі.

Ключовими умовами втілення вищезазначених заходів є:

1. Політична воля обох сторін – готовність українського та польського керівництва до системної, довготривалої взаємодії на основі довіри, взаємної вигоди та спільного бачення майбутнього партнерства.

2. Стабільність безпекової ситуації – забезпечення базового рівня безпеки на території України, що дозволить реалізовувати проєкти, особливо у прикордонних регіонах і сферах інфраструктурного розвитку.

3. Наявність фінансових та технічних ресурсів – залучення коштів від міжнародних партнерів, ЄС, фінансових інституцій, а також ефективне використання наявного потенціалу обох країн.

4. Чітке нормативно-правове регулювання – гармонізація законодавства України з європейськими нормами, спрощення процедур, створення сприятливих умов для інвесторів і підприємців.

5. Ефективна координація міжінституційної взаємодії – створення спільних координаційних центрів, міжурядових комісій, механізмів моніторингу реалізації домовленостей.

6. Підтримка з боку громадянського суспільства – активна участь неурядових організацій, експертного середовища, бізнесу, освітніх та наукових установ у формуванні і реалізації спільних ініціатив.

7. Прозорість і підзвітність – забезпечення контролю за виконанням заходів, прозорість у розподілі ресурсів, звітність перед громадськістю і донорами.

Головні напрямки такої інституційної співпраці мають охоплювати кілька ключових сфер. По-перше, це спільне стратегічне планування та координація дій, зокрема через створення міжурядових платформ, робочих груп і постійних контактів на рівні міністерств, парламентів та органів місцевого самоврядування. По-друге, важливим є розширення економічної взаємодії через інститути торговельно-економічного співробітництва, агенції підтримки експорту, інвестиційні ради та спільні торговельні представництва. По-третє, слід розвивати галузеву кооперацію у сфері енергетики, транспорту, охорони здоров'я, цифровізації, екології та безпеки, де обидві країни можуть об'єднати свої зусилля для реалізації масштабних проєктів. Крім того, вагоме місце повинна займати освітньо-наукова співпраця, яка реалізується через міжвузівські угоди, обміни, спільні дослідницькі програми та академічні мережі. Особливої уваги потребує гуманітарний напрям, пов'язаний із підтримкою українських переселенців у Польщі, збереженням і розвитком культурної спадщини, а також налагодженням міжкультурного діалогу. Завершальним, але не менш важливим напрямом є співпраця у сфері безпеки та оборони, що включає обмін досвідом, координацію в рамках міжнародних безпекових структур та спільну участь у стабілізаційних ініціативах.

У спільній декларації, підписаній між Україною та Польщею в жовтні 2020 року, підкреслюється важливість економічного партнерства, з особливою увагою до інфраструктурного розвитку та енергетичної співпраці. З моменту початку дії положень про Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС, українсько-польський товарообіг, згідно з українською статистикою, зріс із 4,9 млрд доларів США у 2016 році до 10,2 млрд доларів у 2021 році. Водночас варто враховувати, що для Польщі цей обсяг становить лише близько 1,5% від загального зовнішньоторговельного обігу.

Інвестиційна співпраця залишається відносно слабкою: за період із січня 2016 по січень 2020 року обсяг польських ПІІ в Україну зріс лише з 679 до 691 млн доларів. Проте саме цей напрям вважається багатообіцяючим для спільних довгострокових проєктів. Попри невелике поживлення у 2023 році порівняно з 2022, обсяги інвестицій з Польщі не досягли рівня 2021 року. Очікується, що після завершення бойових дій та створення безпечних умов для бізнесу, інвестиційна активність відновиться.

За даними Польського економічного інституту, після завершення війни польські ПІІ можуть досягти 30 млрд доларів США протягом п'яти років — це у 30 разів більше, ніж у 2022 році, коли інвестиції становили 928,2 млн доларів [55]. Очікується, що інвестори зосередяться на галузях енергетики, будівництва та фінансів.

Станом на серпень 2023 року, за словами заступниці міністра розвитку Польщі Ядвіги Емілевич, в Україні продовжували працювати приблизно 660 польських компаній [54], попри війну. Польське агентство інвестицій і торгівлі створило каталог компаній, зацікавлених у післявоєнній співпраці з Україною, до якого долучились понад 2,5 тисячі підприємств [Там же].

Очікується зростання припливу іноземного капіталу, зокрема з Польщі, що буде надзвичайно важливо для відбудови України. Приватні інвестиції здатні не лише стимулювати відновлення економіки, а й сприяти створенню робочих місць, особливо для внутрішньо переміщених осіб.

Значний потенціал співпраці є в галузях реконструкції інфраструктури, промисловості та ЖКГ. Під час конференції в Лугано уряди Польщі та Італії погодилися брати участь у відновленні Донеччини та Луганщини після деокупації, з виділенням приблизно 20% бюджету національного Плану відновлення України (150–200 млрд доларів [55]).

Україна очікує на польські інвестиції, адже внутрішніх ресурсів бракує. Польський капітал може сприяти економічному зростанню, зайнятості та зменшенню соціального навантаження. Українське Міністерство розвитку громад формує перелік пріоритетних об'єктів для відбудови за участю

польських компаній. Хоча важливо дотримуватися принципу рівного доступу, доцільно надати польським інвесторам деякі пільги, зокрема у промисловості, оскільки Польща вже кредитує розвиток прикордонної інфраструктури.

Для залучення приватних інвесторів необхідні механізми страхування ризиків, пов'язаних із воєнним станом. Це можуть бути гарантійні програми від міжнародних фінансових організацій, а також створення фондів прямих і венчурних інвестицій. Польща та інші країни регіону можуть стати юрисдикціями для таких фондів за умови змін у законодавстві України.

Щоб покращити інвестиційний клімат, потрібні інституційні реформи, податкові й інвестиційні стимули. Ідея створення польсько-українських економічних зон виглядає перспективною. Хоча війна вже частково активізувала реформи, залишаються ключові проблеми: корупція, бюрократія, недосконала судова система, проблеми з виконанням контрактів та вплив олігархів. Тут Україна може скористатися польським досвідом.

3.2. Механізми мінімізації ризиків і загроз для двосторонньої торгівлі в контексті євроінтеграції України

Залучення польського капіталу є не лише критично важливим для відбудови житлової, промислової та інфраструктурної бази України, а й може стати рушієм глибинних трансформацій в українській економіці. Особливо це можливо за умови запровадження пільг для інвесторів, які вкладатимуть кошти в підприємства переробної промисловості.

Ефективна інвестиційна політика відкриває для України можливість поступового переходу від сировинної орієнтації експорту (зокрема, аграрної продукції та чорних металів) до збільшення обсягів товарів з високою доданою вартістю. Такий розвиток сприятиме зменшенню торговельних суперечностей із Польщею, що загострилися протягом останніх двох років.

З початком широкомасштабного вторгнення росії, Польща висловила тверду підтримку Україні, що суттєво покращило двосторонні відносини, незважаючи на історичні розбіжності. У травні 2022 року президент Польщі

Анджей Дуда, виступаючи перед Верховною Радою України, заявив про намір скасувати кордони та створити новий союз для спільного протистояння росії.

Проте у середині 2023 року відносини ускладнились через проблеми, пов'язані з транзитом українського зерна. Після зриву «зернової угоди» з боку РФ Україна змушена була переорієнтувати експортні потоки на польську територію, що призвело до надлишку продукції та зниження цін у Польщі. Це викликало невдоволення серед польських фермерів, які звернулися до уряду з вимогами втрутитись.

Через побоювання щодо впливу української агропродукції на польський ринок, Польща разом з Угорщиною та Словаччиною подала звернення до Єврокомісії з проханням обмежити імпорт сільськогосподарських товарів із України. У травні 2023 року була введена тимчасова заборона на імпорт пшениці, кукурудзи, ріпаку й соняшника, яка діяла до 15 вересня. Після цього Польща, Угорщина та Словаччина продовжили ембарго в односторонньому порядку, що спричинило напруження на українсько-польському кордоні та ускладнило торгові операції.

У відповідь Україна подала позов до Світової організації торгівлі, звинувативши зазначені країни у порушенні міжнародних торговельних норм. Попри це, ситуація досі не вирішена. Гармонізація аграрної торгівлі залишається одним із пріоритетних завдань у контексті адаптації українського законодавства до правових стандартів ЄС. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є розвиток переробного сектору та збільшення виробництва харчової продукції.

Повномасштабна війна поглибила наявні економічні та політичні ризики у відносинах між Україною та Польщею. Українським компаніям складно експортувати до Польщі через нестачу державної підтримки, зокрема у формах страхування експортних контрактів та кредитування. Ускладнюють ситуацію також слабка міжбанківська кооперація та фінансова нестабільність.

Ще однією серйозною проблемою є невідповідність українського законодавства міжнародним нормам, що ускладнює зовнішньоекономічну

діяльність. Крім того, українські компанії проявляють низьку активність на польському ринку: рідко беруть участь у виставках і не мають належної маркетингової присутності. Відсутність представництв міжнародних агентств в Україні ускладнює підтвердження легітимності українських підприємств перед польськими партнерами.

Також виникають труднощі в організації робочих зустрічей на урядовому рівні, що часто спричинено частими змінами у складі делегацій та датах візитів з української сторони. Це негативно впливає на якість двостороннього діалогу.

Безпосередній вплив на обсяги українсько-польської торгівлі здійснюють такі чинники:

1. Географічна близькість — спільний кордон сприяє розвитку транскордонної торгівлі, логістичних зв'язків і спрощенню транспортного сполучення.

2. Членство Польщі в ЄС — надає Україні можливість експортувати до Європейського Союзу через Польщу, яка виступає своєрідним "воротами" до європейського ринку.

3. Угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ) — зокрема, Угода про асоціацію між Україною та ЄС сприяє лібералізації торгівлі між Україною і Польщею.

4. Воєнний конфлікт в Україні — спричинив зміну логістичних маршрутів, переорієнтацію зовнішньоекономічної діяльності та збільшення експорту/імпорту гуманітарних і стратегічно важливих товарів.

5. Міграційні процеси — велика кількість українських громадян, що перебувають у Польщі, формує попит на українські товари, сприяє культурно-економічним контактам і грошовим переказам.

6. Інфраструктура прикордонного співробітництва — наявність пунктів пропуску, логістичних центрів, індустріальних парків і вільних економічних зон стимулює торгівлю.

7. Курс валют та макроекономічна стабільність — коливання гривні й злотого впливають на конкурентоспроможність товарів на обох ринках.

8. Регуляторна політика — наявність або відсутність технічних бар'єрів, митних процедур, сертифікацій і фітосанітарного контролю.

9. Попит і пропозиція на ключові товари — обсяги торгівлі змінюються залежно від економічної ситуації в кожній країні, потреб у сільськогосподарській продукції, енергоносіях, техніці, продуктах харчування тощо.

10. Інвестиційна співпраця — польські інвестиції в українську економіку та навпаки сприяють формуванню стійких торговельних зв'язків.

Окрім суто економічних бар'єрів, що стримують розвиток торговельно-економічної співпраці між Україною та Польщею, існують і інші суттєві чинники. Подальше ефективне співробітництво можливе лише за умови послідовної підтримки України з боку Польщі та активного оновлення характеру двосторонніх відносин. Зі свого боку, Україна повинна зробити одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики формування результативної системи підтримки експорту. Це стане основою стабільного економічного зростання та реалізації експортного потенціалу країни.

Для досягнення цієї мети необхідно впровадити низку стратегічних заходів, зокрема:

- підтримка виробництва продукції з високою доданою вартістю для підвищення конкурентоспроможності українського експорту;
- вдосконалення діяльності експортно-імпортних інституцій шляхом модернізації нормативно-правової бази, забезпечення правового захисту, організаційного та інформаційного супроводу суб'єктів ЗЕД;
- розвиток науково-технічного супроводу виробництва та розширення інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.

Важливою складовою зміцнення економічного партнерства з Польщею є ширше використання механізмів Світової організації торгівлі та формування інституційної інфраструктури для підтримки експортерів. В Україні необхідно розвивати комерційну дипломатію як інструмент впливу в межах СОТ і як спосіб захисту національних інтересів на зовнішніх ринках. Це передбачає

створення спеціалізованих органів, відповідальних за захист економічних інтересів та координацію зовнішньоекономічної дипломатії.

Ефективна експортна підтримка має базуватись на злагодженій роботі державних, регіональних і приватних структур, спрямованих на просування українських товарів за кордон. При цьому важливо не тільки створювати нові інституційні механізми, а й підвищувати результативність наявних, які відіграють ключову роль у міжнародній торгівлі, переговорах та діяльності торговельних представництв.

Серед перспективних ініціатив, які можуть зміцнити українсько-польське економічне співробітництво, варто відзначити створення національних сервісно-маркетингових структур у Польщі. Їх варто формувати за участю польських компаній та фінансових установ, що мають глибоке розуміння місцевого ринку та можуть виступати посередниками у налагодженні комерційних відносин.

Ще одним критичним напрямом є оптимізація митних процедур. Багато українських та польських підприємців вважають, що якість, автоматизація та швидкість митного оформлення в Україні потребують суттєвого вдосконалення, щоб відповідати міжнародним торговельним стандартам.

Для активізації торговельної співпраці України з Польщею необхідно удосконалити митні процедури у таких напрямках:

1. Спрощення та гармонізація митного оформлення
  - Уніфікація митних документів і процедур відповідно до стандартів ЄС.
  - Запровадження єдиного вікна для подання документів.
2. Цифровізація митних процесів
  - Розширення використання електронного документообігу.
  - Впровадження інтегрованих інформаційних систем для обміну даними між митними органами України та Польщі.
3. Зменшення часу проходження митного контролю
  - Оптимізація процедур огляду товарів.

- Використання ризик-орієнтованих систем для вибіркового контролю.
- 4. Покращення інфраструктури на прикордонних переходах
  - Розширення пропускної здатності митних пунктів.
  - Створення сучасних логістичних терміналів і зон очікування.
- 5. Боротьба з корупцією та контрабандою
  - Підвищення прозорості митних процедур.
  - Посилення контролю за митниками та впровадження антикорупційних заходів.
- 6. Покращення кадрового забезпечення та підготовки персоналу
  - Проведення спільних навчань українських та польських митників.
  - Підвищення кваліфікації з урахуванням вимог ЄС.
- 7. Розвиток транскордонного співробітництва
  - Угода про взаємне визнання результатів митного контролю.
  - Розширення співпраці у межах програм ЄС (наприклад, Interreg).

Таким чином, вдосконалення митних процедур є важливим чинником для покращення бізнес-клімату, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та поглиблення економічного партнерства між Україною та Польщею. Одним із ключових пріоритетів у цьому напрямі має стати прискорення гармонізації українського митного законодавства із законодавчими нормами Європейського Союзу, які вже функціонують у Польщі.

Важливою складовою цього процесу є модернізація національної системи стандартизації та технічного регулювання. Значний вплив на двосторонню торгівлю також має вдосконалення санітарних, фітосанітарних і технічних регламентів відповідно до міжнародних вимог.

Паралельно з адаптацією до європейських стандартів, необхідно впроваджувати дієві механізми фінансової підтримки експорту та поліпшення регуляторного середовища у сфері зовнішньої торгівлі. Це включає розвиток системи страхування експортних операцій, доступ до кредитування та сприяння участі українських компаній у польських тендерах.

Для реалізації цих завдань варто запровадити такі ключові заходи:

- запуск державних програм пільгового кредитування для підприємств, що виробляють високотехнологічну продукцію з доданою вартістю та мають значний експортний потенціал;
- фінансування експортної підтримки за рахунок державного та місцевих бюджетів, а також через державно-приватне партнерство відповідно до норм СОТ;
- створення національної лізингової компанії з метою покращення умов співпраці з іноземними замовниками української продукції;
- розробка механізмів страхування експортних кредитів для зниження ризиків, пов'язаних із фінансовими труднощами партнерів, коливаннями валют чи невиконанням договірних зобов'язань;
- впровадження спеціалізованих фінансових інструментів для малого та середнього бізнесу, що сприятимуть зміцненню їхніх виробничих можливостей та підвищенню експортного потенціалу.

В умовах війни та потреби у відновленні економіки особливо важливим є раціональне використання обмежених фінансових ресурсів. Щоб уникнути неефективного розподілу державної допомоги серед усіх секторів, необхідно чітко визначити критерії, за якими підприємства можуть претендувати на підтримку. До таких критеріїв варто віднести: економічну ефективність експорту (зокрема, прибутковість і податкові надходження), конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках, ступінь переробки, технологічність і наукоємність.

На основі цих показників мають бути розроблені нові інструменти підтримки експортно-орієнтованих підприємств, насамперед у галузях переробної промисловості. Державна підтримка може мати як фінансову форму, так і вигляд податкових та кредитних пільг, інформаційного супроводу чи функціональної допомоги.

На тлі подвійних стандартів у ставленні деяких країн ЄС до імпорту українських товарів, особливо після одностороннього блокування Польщею

транзиту агропродукції, Україна повинна наполягати на дотриманні принципів вільної торгівлі. Сторони зобов'язані виконувати умови зони вільної торгівлі з ЄС, зокрема щодо зниження торговельних бар'єрів, як тарифних, так і нетарифних.

Експерти зазначають, що обидві країни вже мали негативний досвід застосування протекціоністських заходів [56], які негативно вплинули на економічне зростання. Повернення до таких практик може лише загострити економічні суперечності та послабити рівень співпраці.

Наразі українсько-польський кордон зазнає серйозних ускладнень через дії польських перевізників і аграріїв. Це призвело до зниження обсягів експорту з України до Польщі та країн ЄС, що провокує дефіцит продукції, підвищення цін і загострення торговельних конфліктів. Україна вже звернулася до СОТ, однак ситуація залишається напруженою.

У цьому контексті необхідно реалізувати низку заходів для запобігання витісненню української продукції з польського ринку. Це дозволить пом'якшити вплив протекціонізму Польщі та стабілізувати торговельні потоки. Враховуючи, що обидві країни підтримують своїх експортерів у межах СОТ, Україна має право вживати дзеркальних заходів, якщо дипломатичні зусилля не дадуть результату.

До таких дій можуть належати:

- встановлення кількісних обмежень на імпорт із Польщі;
- застосування компенсаційних і антидемпінгових мит;
- введення нетарифних регуляторів, як-от підвищення вимог до якості товарів, локалізації виробництва, або зміни в процедурі митного оформлення;
- боротьба з тіньовим імпортом і вдосконалення механізмів оцінки митної вартості.

Разом із цим, основний акцент варто зробити на розвиток експорту продукції з високою доданою вартістю, зменшення частки сировини у зовнішній торгівлі, а також посилення фінансової та дипломатичної підтримки

експортерів. Обмеження щодо польського імпорту повинні залишатися інструментом крайньої необхідності — лише за відсутності позитивних результатів переговорів.

ВИСНОВКИ

Економічне співробітництво між Україною та Польщею має значний потенціал для подальшого розвитку, з огляду на стратегічне партнерство, географічну близькість, спільні інтереси в сфері безпеки, а також наявність глибоких історичних, культурних і соціальних зв'язків. Польща виступає важливим торговельним і інвестиційним партнером України, підтримуючи її євроінтеграційні прагнення та сприяючи модернізації української економіки через передачу досвіду адаптації до стандартів ЄС.

Серед ключових напрямів подальшого співробітництва — розширення двосторонньої торгівлі, спільна реалізація інфраструктурних і логістичних проєктів, активізація транскордонного співробітництва, розвиток кластерних ініціатив, кооперація у сфері енергетичної безпеки, цифровізації та оборонної промисловості. Особливу роль відіграє участь Польщі у повоєнній відбудові України, зокрема через механізми фінансової підтримки, технічної допомоги та залучення польського бізнесу до проєктів реконструкції.

Українсько-польське економічне співробітництво формується під впливом численних геополітичних факторів, які визначають ступінь реалізації національних інтересів обох держав як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Враховуючи географічне положення, обидві країни історично перебувають у сфері впливу росії, Європейського Союзу та НАТО. Після розпаду радянського блоку Польща та Україна адаптуються до нових геополітичних умов. Упродовж останніх років вагому роль у їхніх відносинах відіграють ЄС, НАТО та США, а вирішальним чинником стала агресія росії проти України — анексія Криму, окупація територій і повномасштабне вторгнення. Польща, у відповідь, стала одним з лідерів підтримки України у межах ЄС, активно долучаючись до надання військової та фінансової допомоги.

Вторгнення рф суттєво змінило структуру зовнішньої торгівлі України, зокрема її товарообіг із Польщею. Якщо у 2021 році Україна займала 15-ту позицію серед споживачів польського експорту, то вже у 2022 році піднялася до сьомого місця. Попри падіння імпорту польських товарів у березні 2022 року на

45%, уже з травня по грудень було зафіксовано середньомісячне зростання на 77,7%, що призвело до річного приросту імпорту на 55,1%. Водночас експорт з України до Польщі зростав у середньому на 10% щокварталу, особливо прискорившись у четвертому кварталі, що зумовило загальне річне зростання на 28,3%. Основу українського експорту становлять сировинні товари (кукурудза, соняшникова олія, руда, ріпак), а польського імпорту — нафтопродукти, зброя, автомобілі, боєприпаси.

Польські інвестиції в Україну залишаються відносно скромними — близько 3% загального обсягу ПІІ. Вони зосереджені переважно у переробній промисловості, торгівлі, фінансовому секторі. Незважаючи на воєнні дії, польський бізнес зберігає присутність в Україні. Після короткочасної паузи на початку війни багато компаній відновили діяльність і навіть розширили обсяги виробництва. Однак інвестиційна активність обмежується високими ризиками, нестабільним регуляторним середовищем та недосконаlostями податкової системи.

Водночас залучення польських інвестицій визначено одним із ключових напрямів розвитку українсько-польської співпраці. Це взаємовигідно з огляду на потребу України в інвестиційних ресурсах і значний потенціал для іноземного капіталу. Польські компанії виявляють зацікавлення в інвестуванні у галузі переробки та планують розширення своєї присутності після завершення війни. Уряд Польщі й провідні фінансові установи вже формують плани участі у повоєнному відновленні України, зокрема у сфері інфраструктури, промисловості, енергетики та житлового будівництва. Однак реалізація цих планів потребує створення безпечного та сприятливого інституційного середовища.

Розвиток двосторонньої торгівлі залишається стратегічним напрямом українсько-польського партнерства. З огляду на напружену ситуацію, Україна має активно застосовувати наявні інструменти для зменшення ризиків у торговельній сфері. Особливу увагу слід приділити забезпеченню безперешкодного експорту української продукції на польський ринок

відповідно до норм СОТ, регламентів ЄС та рішень Єврокомісії щодо лібералізації торгівлі.

Для стабілізації та розвитку українсько-польської торгівлі доцільно реалізовувати такі заходи:

- посилення комерційної дипломатії;
- розвиток інфраструктури для підтримки експорту;
- створення національних маркетингових і сервісних мереж у Польщі;
- спрощення та модернізація митних процедур;
- розширення фінансової підтримки експортерів, особливо у пріоритетних галузях переробної промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission (2020). Europe's moment: Repair and prepare for the next generation. Brussels.
2. Badinger, H. & Nitsch, V. (2006). Rethinking European Economic Integration. Springer.
3. European Commission (2015). Five Presidents' Report: Completing Europe's Economic and Monetary Union.
4. European Commission (2017). Reflection Paper on the Deepening of the Economic and Monetary Union.
5. De Grauwe, P. (2016). Economics of Monetary Union. Oxford University Press.
6. Pelkmans, J. (2016). European Integration: Methods and Economic Analysis. Pearson.
7. European Commission. Competition Policy: Rules and enforcement. <https://ec.europa.eu/competition/>
8. Sapis, A. (2005). Globalization and the Reform of European Social Models. Bruegel Policy Brief.
9. Bradford, A. (2020). The Brussels Effect: How the European Union Rules the World. Oxford University Press.
10. 7. Becker P. A European Economic Policy in the Making. SWP Research Paper 2020/RP 13, 29.10.2020, 31 Seiten. doi:10.18449/2020RP13.
11. 8. European Commission, The Performance of the Single Market for Goods after 25 Years. Final Report (Luxembourg, July 2019).
12. Mołdowan A. Zagraniczna polityka gospodarcza UE w obliczu nowych wyzwań: modele, cele i interesy. Przegląd Europejski. 2019. №2. doi: 10.5604/01.3001.0013.5820.
13. Kierunki i cele polityki zagranicznej RP. / Olech A., Olszowska K. W., Matiaszczyk N., Homańska A., Pińczak L. URL: <https://www.ecpp.org.pl/kierunki-i-cele-polityki-zagranicznej-rp>.

14. Olech A. Przewodnictwo Polski w OBWE – rok szans i próby sił. Instytut Nowej Europy. <https://ine.org.pl/przewodnictwo-polski-w-obwe-rok-szans-i-proby-sil>.
15. Olech A. The role of Poland in the Ukrainian conflict. The Institute of New Europe. <https://ine.org.pl/en/the-role-of-poland-in-the-ukrainian-conflict>.
16. Olech A. Trójkąt Lubelski – Analiza dyskursu medialnego. Instytut Nowej Europy. <https://ine.org.pl/wp-content/uploads/2021/07/Trojkat-Lubelski.-Analiza-dyskursu-medialnego-1.pdf>.
17. Paszyński M. Niektóre globalne problemy zagranicznej polityki ekonomicznej Polski po jej przystąpieniu do UE. http://www.exporter.pl/bazy/Info_obszerne/73.php.
18. Kawecka-Wyrzykowska E., Kaliszuk E. Skutki przystąpienia Polski do UE w zakresie polityki handlowej (wybrane aspekty). http://www.exporter.pl/bazy/Info_obszerne/73.php.
19. EUROSTAT. Production indices for total industry, calendar and seasonally adjusted (Mining and quarrying; manufacturing; electricity, gas, steam and air conditioning supply). <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teis080/default/table?lang=en>.
20. Polska. Kierunki rozwoju ekspansji zagranicznej. Ministerstwo Rozwoju i Technologji. Luty, 2023. www.mrit.gov.pl.
21. Polish Foreign Policy Strategy 2017-2021. <https://www.gov.pl/attachment/869184c0-bd6f-4a20-b8af-a5c8190350a1>.
22. Дацків І. Економічна інтеграція в умовах глобалізації. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 198 с.
23. Політичні відносини між Україною та Польщею. Посольство України в Республіці Польща. <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polysheju>.
24. Мартинова Л.Б., Чорна Н.М. Торговельно-економічне співробітництво України та Польщі в умовах поглиблення інтеграційних процесів у Європі. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 21. С. 17-21.

25. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія. Л. : Аверс, 2007. 328 с.
26. Чорна Н. Українсько-польське економічне співробітництво. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 2. С. 31-41.
27. Договірно-правова база між Україною та Польщею. Посольство України в Республіці Польща. <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>.
28. Павліха Н. В., Марчук Ю. В. Особливості українсько-польського економічного співробітництва в умовах європейської інтеграції. Наукові праці НДФІ. 2012. Вип. 4. С. 111-119.
29. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України: Погляд з Польщі та України. Аналітична доповідь. Institute of Central Europe. Люблін-Київ, 2021.
30. Grudziński P. Państwo inteligentne. Polska w poszukiwaniu międzynarodowej roli. Toruń, 2008. s. 10.
31. Huntington S. P. The Clash of Civilizations? Foreign Affairs. 1993. Vol. 72. No. 3. pp. 22-49.
32. Łastawski K. Problemy geopolityczne w stosunkach polsko-ukraińskich. Krakowskie Studia Międzynarodowe. 2015. №2. S. 95-108.
33. Bieleń S. Pozycja geopolityczna Polski, [w:] Polska w stosunkach międzynarodowych, red. S. Bieleń, Warszawa 2007, s. 24.
34. Informacja rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2010 roku (przedstawiona przez ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego na posiedzeniu Sejmu 8 kwietnia 2010 r.). Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej. 2011, s. 11.
35. Smith K.E. The Outsiders: the European Neighbourhood Policy. International Affairs. 2005. № 4.
36. Łukach N., Rosłoń D. Aktualne problemy stosunków ukraińsko-polskich we współczesnych realiach geopolitycznych. Політикус. 2022. Вип. 4. С. 109-113.

37. Trójkąt Lubelski. UMCS. <https://www.umcs.pl/pl/ inicjatywa-opis-,22352.htm>.
38. Україна, Британія та Польща створили тристоронній альянс. Укрінформ, 17 лютого, 2022 р. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3406171-ukraina-britania-ta-polsa-zapocatkuvali-tristoronnij-alans.html>.
39. «Маленьке НАТО» для України? Яким буде новий союз з Польщею та Британією. Суспільне новини. URL: <https:// suspilne.media/208511-malenske-nato-dla-ukraini-akimbude-novij-souz-z-polseu-ta-britanieu>.
40. Wojczal K. Geopolityczne skutki wojny na Ukrainie dla Polski. <https://nlad.pl/geopolityczne-skutki-wojny-na-ukrainie-dla-polski/>.
41. Gorynia M. Wojna w Ukrainie i ekonomia. Obserwator finansowy. 07.04.2022. <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/wojna-w-ukrainie-i-ekonomia>.
42. Polska największym partnerem handlowym Ukrainy w 2022 roku. <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/polska-najwiekszym-partnerem-handlowym-ukrainy-w-2022-roku>.
43. Babets I. Assessment of the impact of trade with Poland on the economic growth of Ukraine. Economics and Education. 2023. Vol. 8(1). Pp. 52-59.
44. Handel między Polską i Ukrainą. Który kraj na nim lepiej wychodzi? <https://www.rp.pl/dane-gospodarcze/art39935541-handel-miedzy-polska-i-ukraina-ktory-kraj-na-nim-lepiej-wychodzi>.
45. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами у 2012-2021 pp. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/ztt/arh_ztt2022.html.
46. Ukraine and Poland Trade. <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ukr/partner/pol>.
47. Mroczek W. Wpływ wojny na handel zagraniczny Polski. <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/wplyw-wojny-na-handel-zagraniczny-polski>.

48. Słabnący eksport: handel zagraniczny Ukrainy w drugim roku wojny. <https://zbiam.pl/osw-slabnacy-eksport-handel-zagraniczny-ukrainy-w-drugim-roku-wojny>.
49. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) – Poland. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=PL>.
50. World Investment Report 2023. Investing in sustainable energy for all. (UNCTAD/WIR/2023) - 05 Jul 2023. <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>.
51. Wojas J. Federacja polsko-ukraińska: czy jesteśmy na nią skazani? <https://kurierhistoryczny.pl/artukul/czy-powinna-powstac-polsko-ukrainska-federacja,853>.
52. Пріоритетне партнерство: Спільне бачення українсько-польських відносин. Дискусійна записка українсько-польської Діалогової групи. https://www.irf.ua/content/files/ua_pl__prioritytne_partnerstvo.pdf.
53. Polskie inwestycje w Ukrainie. Skala wzrośnie do 30 mld dol. <https://www.money.pl/gospodarka/polskie-inwestycje-w-ukrainie-skala-wzrosnie-do-30-mld-dol-6859981024438976a.html>.
54. Polskie firmy chcą inwestować w Ukrainie. Wszyscy zainteresowani udziałem w odbudowie. <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/polskie-firmy-chca-inwestowac-w-ukrainie-wszyscy-zainteresowani-udzialem-w-odbudowie/152kymv>.
55. План відновлення України. Очікувані результати. URL: <https://recovery.gov.ua/>.
56. Марченко О. О., Савчук І. С. Митна співпраця між Україною та Польщею: стан, проблеми та перспективи. Митний вісник. 2021. № 1. С. 45-52.